Andersson
Elffers
Felix

Eerste maatschappelijke businesscase van Mockingbird in Nederland

Juni 2025 – Andersson Elffers Felix

/Andersson Elffers Felix

/ Inhoud

/ Managementsamenvatting 3

/ 1 Inleiding 5
1.1 Context 5
1.2 Leeswijzer 6
1.3 Vraagstelling 6
1.4 Methoden 6

/ 2 Mockingbird als werkwijze in Nederland 8
2.1 Werkwijze Mockingbird & doelstelling 8
2.2 Verandertheorie 9

/ 3 Maatschappelijke Businesscase Mockingbird 15
3.1 Onze uitgangspunten bij de maatschappelijke businesscase 15
3.2 Uitgangspositie van het rekenmodel 16
3.3 Overzicht van de kosten en baten van Mockingbird in Nederland 17
3.4 Uitwerking van de kosten 21
3.5 Uitwerking van de opbrengsten 24
3.6 Reflectie op de kwalitatieve opbrengsten 35
3.7 Schaalbaarheid van Mockingbird 36

/ 4 Mogelijkheden voor doorontwikkeling 38

/ 5 Conclusies en aanbevelingen 41
5.1 Conclusies 41
5.2 Aanbevelingen 42
5.3 Tot slot 43

Managementsamenvatting

Aanleiding en doel

Pleegzorg speelt een cruciale rol in het zo thuis mogelijk op laten groeien van kinderen. In Nederland zorgen ruim 15.000 pleeggezinnen voor kinderen die (tijdelijk) niet bij hun ouders kunnen wonen. Tegelijkertijd staat het pleegzorgstelsel onder grote druk. Er melden zich steeds minder nieuwe pleeggezinnen aan, terwijl bestaande pleegouders stoppen met het pleegouderschap. Belangrijke redenen om te stoppen zijn een ervaren gebrek aan ondersteuning, het gemis van erkenning, en overbelasting als gevolg van de (toenemende) complexiteit van de problematiek van pleegkinderen.

Om de ondersteuning van pleeggezinnen en de kwaliteit van de pleegzorg te verbeteren, werken enkele pleegzorgaanbieders met Mockingbird-werkwijze: hierin worden pleeggezinnen verbonden in constellaties rondom een ervaren 'hubhome'. Zo beogen aanbieders de draagkracht van deze pleeggezinnen te vergroten, plaatsingen te stabiliseren en breakdowns te voorkomen. Het doel is dat alle pleegkinderen opgroeien in een veilige, ondersteunende gemeenschap. Per 1 januari 2025 zijn er vijf actieve constellaties bij vier aanbieders. Om zicht te krijgen op de maatschappelijke kosten en baten van deze werkwijze ten opzichte van reguliere pleegzorg, en als startpunt voor verdere doorontwikkeling, is AEF gevraagd een eerste maatschappelijke businesscase te ontwikkelen in opdracht van Stichting Ondersteuning Pleeggezin (OP), het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG).

Opzet en aanpak

In deze eerste businesscase vergelijken we de kosten en (maatschappelijke) baten van Mockingbird ten opzichte van reguliere pleegzorg. Hiervoor is een verandertheorie opgesteld die inzicht biedt in de verwachte effecten. De financiële inschattingen zijn gebaseerd op gegevens en inschattingen van aanbieders die reeds met Mockingbird werken, aangevuld met informatie van aanbieders zonder ervaring met Mockingbird en beschikbare cijfers over jeugdzorgvoorzieningen. Naast de kwantificeerbare opbrengsten is er aandacht voor kwalitatieve baten, zoals ervaren steun, stabiliteit van plaatsingen, zicht op (on)veiligheid en het welzijn van pleeggezinnen.

Bij het opstellen van deze businesscase hanteerden we vier uitgangspunten:

1. We vergelijken kosten en baten van Mockingbird met die van reguliere pleegzorg.
2. We houden er rekening mee dat kosten en baten niet altijd in hetzelfde jaar vallen en dat de baten op lange termijn onvoorspelbaar(der) zijn.
3. Niet alles met waarde valt in euro's uit te drukken. Er zijn dus baten die wel benoemen, maar die we niet kwantificeren.
4. We baseren ons op Nederlandse cijfers waar dat kan en komen tot transparante inschattingen waar nodig.

Belangrijkste bevindingen

In deze eerste businesscase verkenden we hoe de structurele kosten en baten van de Mockingbird-werkwijze uitpakken bij verdere landelijke implementatie. Hiervoor is uitgegaan van een scenario waarbij in 2030 in totaal 105 constellaties actief zijn met in totaal 1.092 pleegkinderen. Op basis daarvan bedragen de geschatte jaarlijkse meerkosten ten opzichte van reguliere pleegzorg tussen de € 5,5 en € 6,1 miljoen. Gemiddeld per pleegkind is dat tussen de € 5.000 en € 5.600 per jaar.

Tegenover deze kosten staan diverse verwachte baten, zowel kwalitatief als financieel. Een deel van de opbrengsten – zoals meer stabiliteit, onderlinge steun en zicht op (on)veiligheid – laat zich niet in euro's uitdrukken, maar draagt wel bij aan het welzijn van pleeggezinnen en aan de versterking van het pleegzorgstelsel. Daarnaast zijn er ook concrete besparingen te verwachten: het terugdringen van breakdowns voorkomt kostbare overplaatsingen of opschaling naar zwaardere vormen van jeugdhulp, en meer tevredenheid onder pleegouders kan uitstroom beperken. De geschatte financiële baten bedragen tussen de € 2,5 en € 3,5 miljoen per jaar.

Per saldo resteert bij landelijke opschaling een netto investering van circa € 2 tot € 3,6 miljoen per jaar voor 105 constellaties met in totaal 1.092 kinderen. Omgerekend is dit een gemiddelde netto investering tussen de € 1.800 tot € 3.300 per pleegkind per jaar. Met de kanttekening dat de daadwerkelijke meerkosten per pleegkind sterk verschillend zijn, omdat de financiële baten voor een aanzienlijk deel bestaan uit baten die zich niet vaak voordoen maar wel groot in omvang kunnen zijn. Deze investering moet nadrukkelijk worden gezien in het licht van de bredere maatschappelijke waarde die Mockingbird biedt: stabieler opgroeien, zicht op (on)veiligheid en een verhoogd welzijn van het pleegkind en -gezin. Daarmee levert Mockingbird maatschappelijke meerwaarde op die niet volledig in euro's uit te drukken is, maar die wel bijdraagt aan het versterken van het pleegzorgstelsel. Ook zien we ruimte om de werkwijze door te ontwikkelen met vergelijkbare kwaliteit en baten, maar op een lager kostenniveau. Belangrijkste aangrijpingspunten daarvoor zitten in de vergoeding van de hubhomes, het activiteitenbudget en de uren voor de Mockingbirdbegeleider. Deze drie elementen samen kunnen potentieel tot zo'n € 2,2 miljoen aan lagere kosten leiden.

Conclusies en aanbevelingen

In de huidige opzet van Mockingbird in Nederland zijn de kosten structureel hoger dan de directe financiële baten. Wel mag worden verwacht dat de Mockingbird-werkwijze bredere maatschappelijke opbrengsten met zich meebrengt die, ook op de langere termijn, positief bijdragen aan het opgroeien en welzijn van pleegkinderen. Door middel van keuzes in de doorontwikkeling van Mockingbird is het daarnaast mogelijk om de kosten in de toekomst naar beneden te brengen. Uiteindelijk draait de keuze om Mockingbird in te zetten niet alleen om kostenbesparing, maar ook om hoe Mockingbird bij kan dragen aan het verbeteren van de kwaliteit en duurzaamheid van pleegzorg in Nederland. Deze eerste businesscase biedt handvatten voor die afweging.

Onze aanbevelingen voor de doorontwikkeling en verdere implementatie van Mockingbird:

- **Houd kwalitatieve en langetermijnbaten in het oog** bij verdere besluitvorming. Voor veel interventies in het publieke domein geldt uiteindelijk dat het vergroten van welzijn het belangrijkste doel is. Welzijn is een waardevol doel maar laat zich moeilijk vertalen naar geld.
- **Stuur in de doorontwikkeling op de belangrijkste kostendrijvers**, om de kosten beter in lijn met de baten te brengen. Houd daarbij aandacht voor **hoe de kosten samenhangen met de baten**, om te voorkomen dat ook de baten evenredig lager uitpakken. We zien mogelijkheden daarvoor; die hebben we in het hoofdstuk over de ontwikkeling toegelicht.
- Overweeg daarbij ook om **verschillende varianten** uit te proberen, bijvoorbeeld waar het gaat om wat er van hubhome-ouders gevraagd wordt en de vergoeding die zij krijgen.
- Denk na over **monitoring** die nu ingericht kan worden, om over enkele jaren de kosten en baten beter in kaart te kunnen brengen. Startpunt voor het bepalen van de indicatoren kunnen de datapunten en inschattingen zijn die in dit onderzoek gebruikt zijn.
- En tot slot: **zet waar mogelijk in op (wetenschappelijk) longitudinaal onderzoek** om de langetermijneffecten van Mockingbird op pleegkinderen en -ouders in kaart te brengen. Hiermee kan meer zicht worden gecreëerd op de effecten van Mockingbird op onderwijsresultaten en arbeidsparticipatie, mentaal welzijn en zelfstandigheid.

/ 1 Inleiding

1.1 Context

In Nederland bieden circa 15 duizend pleeggezinnen voltijd of deeltijd een tweede (t)huis aan kinderen die (tijdelijk) niet thuis kunnen wonen. Zij bieden een veilige, stabiele omgeving waar kinderen kunnen opgroeien in een gezinssituatie. Daarmee speelt pleegzorg een essentiële rol binnen de Nederlandse jeugdzorg én bij de landelijke ambities om kinderen zo thuis mogelijk op te laten groeien: in het eigen gezin waar dat kan en (tijdelijk) in een ander thuis waar dat nodig is.

Pleegzorg kent echter ook grote en toenemende uitdagingen. Pleegouders ervaren het pleegouderschap vaak als belastend en geven aan steun vanuit zowel hun eigen omgeving als van pleegzorgprofessionals te missen. Tegelijkertijd wordt er hard gewerkt om jeugdzorg “zo thuis als mogelijk” in te richten. Dat betekent dat jeugdhulp met verblijf (waaronder pleegzorg) zoveel mogelijk wordt voorkomen; maar als het dan toch nodig is, dan bij voorkeur in een zo thuis mogelijke situatie. Dat betekent dat ook bij complexere problematiek de voorkeur vaker uitgaat naar ambulante hulp, of naar pleegzorg. Mede hierdoor raken meer en meer pleeggezinnen overbelast en groeit de druk op het pleegzorgsysteem als geheel. Zo stopt naar schatting één op de vier pleegouders voortijdig.

Om de ondersteuning van pleeggezinnen en de kwaliteit van de pleegzorg te verbeteren, werken enkele pleegzorgaanbieders in Nederland met Mockingbird.[1] Deze werkwijze richt zich op het bevorderen van informele en laagdrempelige steun tussen pleeggezinnen. Zo beogen aanbieders met Mockingbird de draagkracht van pleeggezinnen te verbeteren, plaatsingen te stabiliseren en het aantal breakdowns[2] in Nederland terug te dringen. Het onderliggende doel van Mockingbird is dat hierdoor pleegkinderen opgroeien in een veilige, ondersteunende gemeenschap.

Vanaf 1 januari 2025 hebben vier pleegzorgaanbieders in totaal vijf actieve Mockingbirdconstellaties. In het land hebben meerdere gemeenten en aanbieders interesse om ook aan de slag te gaan met Mockingbird. Een nieuwe werkwijze vraagt echter om een investering. Het is voor hen van belang te weten wat een werkwijze structureel kost en wat het oplevert, zowel wat betreft financiën en personeel als in de kwaliteit van de pleegzorg. Om een weloverwogen besluit te nemen over de inzet van Mockingbird, helpt het dan ook om meer inzicht te hebben in de verwachte kosten en baten. In deze context is onderzoeks- en adviesbureau Andersson Elffers Felix (AEF) door Stichting Ondersteuning Pleeggezin (OP), het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) gevraagd om een maatschappelijke businesscase uit te werken voor de Mockingbird-werkwijze in Nederland.

[1] Deze werkwijze vond zijn oorsprong in de Verenigde Staten van Amerika maar is inmiddels bekend in verschillende landen, waaronder het Verenigd Koninkrijk en Australië. In hoofdstuk 2 gaan we dieper in op de werkwijze en beoogde doelen. Voor meer informatie over Mockingbird als werkwijze in Nederland, zie ook deze website.
[2] Ongeplande en ongewenste beëindigingen van een plaatsing. Zie ook 3.5

1.2 Leeswijzer

In de voorliggende rapportage beschrijven we het onderzoek en de uitkomsten. Hiervoor lichten we eerst kort **de vraagstelling en onderzoeksmethoden** toe (hoofdstuk 1). Daarna werken we in hoofdstuk 2 de Mockingbirdwerkwijze en de beoogde effecten uit aan de hand van een **verandertheorie**. Hoofdstuk 3 beschrijft de **opzet en uitkomsten** van de maatschappelijke businesscase. In hoofdstuk 4 werken we enkele **mogelijkheden voor doorontwikkeling** uit. Tot slot formuleren we de **conclusies** en **aanbevelingen** (hoofdstuk 5).

1.3 Vraagstelling

Stichting OP, het ministerie van VWS en de VNG hebben AEF gevraagd om een maatschappelijke businesscase op te stellen voor de Mockingbird-werkwijze in de Nederlandse pleegzorg. Het doel van dit onderzoek is om een eerste beeld te krijgen van wat Mockingbird als werkwijze in Nederland kost, wat het oplevert, en hoe deze werkwijze zich verhoudt tot de bestaande inrichting en financiering van pleegzorg.

Hiervoor onderzoeken we het verschil in kosten en baten tussen reguliere pleegzorg en Mockingbird. Dit is dus geen onderzoek naar de volledige kosten van reguliere pleegzorg en van Mockingbird, maar een uitwerking van het verschil tussen beiden vormen. Daarmee ontstaat er meer zicht op hoe Mockingbird zich verhoudt tot de huidige manier van werken in de Nederlandse pleegzorg. Een belangrijke kanttekening daarbij: Mockingbird is op dit moment nog volop in ontwikkeling. Deze businesscase is dan ook een eerste inschatting of eerste beeld van hoe de kosten en baten zich tot elkaar zouden kunnen verhouden, op basis van de ervaringen en inschattingen zoals die er op dit moment zijn. Aanvullend hierop hebben we gekeken naar de mogelijkheden voor doorontwikkeling.

Het onderzoek leidt tot twee eindproducten: ten eerste deze voorliggende rapportage met daarin de toelichting op het onderzoek en de uitkomsten. Daarnaast leveren we aan Stichting OP het onderliggende rekenmodel op. Wanneer er in de (nabije) toekomst veranderingen zijn in de kostenstructuur en/of meer informatie beschikbaar komt over de effectiviteit van Mockingbird in Nederland, kunnen zij rekenmodel gebruiken om opnieuw inzicht te krijgen in de verwachte kosten en baten.

1.4 Methoden

Hieronder schetsen we welke methoden we hebben ingezet voor het uitvoeren van deze maatschappelijke businesscase. Bij de keuze in methoden hebben we rekening gehouden met het stadium waar Mockingbird zich op dit moment in bevindt: er zijn nog geen harde cijfers over de kosten en resultaten van de verschillende constellaties. Ook kan en de werkwijze nog worden doorontwikkeld bij de verschillende betrokken aanbieders. In de voorbereidende fase, hebben we daarom de volgende methoden ingezet om zicht te krijgen op de mee te nemen kosten en baten:

- We startten met een **beknopte bureaustudie** en het voeren van **verkennende interviews**. Hiermee kregen we inzicht in Mockingbird als werkwijze, de stand van zaken bij verschillende aanbieders en de beoogde effecten.

- Op basis daarvan werkten we een **verandertheorie** uit voor een schematisch overzicht van de beoogde kosten (input) en baten (outcome) van Mockingbird zoals dat op dit moment is ingericht.
- De verandertheorie was de basis van het **analysekader**. Hiermee bepaalden we welke data nodig is voor het kwantitatief uitwerken van kosten en baten. Ook legden we vast op welke wijze we deze data verzamelen.

Voor de dataverzameling ten behoeve van het rekenmodel organiseerden we meerdere **delphisessies met pleegzorgaanbieders**. Twee sessies vonden plaats met aanbieders die reeds ervaring hebben met één of meerdere actieve Mockingbirdconstellaties. Daarnaast vond één sessie plaats met aanbieders die voornemens zijn om te starten met de werkwijze. Het doel van deze sessies was om gezamenlijk tot gedragen en onderbouwde inschattingen te komen van verschillende baten, zoals verschillen in de inzet van deeltijdpleegzorg tussen reguliere pleegzorg en Mockingbird.

Voorafgaand aan elke sessie vulden aanbieders zelfstandig een uitvraag in met hun eigen inschattingen. Tijdens de bijeenkomsten werden deze uitkomsten besproken om waar mogelijk tot een gezamenlijk antwoord te komen, inclusief onzekerheidsmarges waar dat passend was. Deze opzet was gericht op het benutten van praktijkkennis, onderlinge vergelijking en gedeelde reflectie. Daarmee past deze methode goed bij de fase waarin Mockingbird zich op dit moment in Nederland in bevindt, met nog weinig harde gegevens over resultaten. Aanvullend op de delphisessies voerden we **verdiepende gesprekken met aanbieders** om specifieke inschattingen te verifiëren of aan te vullen. In de afrondende fase van het onderzoek organiseerden we bovendien een **extra sessie met aanbieders en met Stichting OP**, gericht op het verkennen van mogelijkheden om te sturen op kosten binnen de huidige opzet van Mockingbird.

Op enkele onderdelen maakten we gebruik van landelijke data. Dit betrof onder andere het landelijke percentage breakdowns, de inzet van deeltijdpleegzorg in reguliere pleegzorg, en de gemiddelde kosten van alternatieve jeugdzorgvoorzieningen zoals gezinshuizen. De combinatie van praktijkdata uit de delphisessies en landelijke cijfers vormde de basis voor het opstellen van een transparant en navolgbaar **rekenmodel**. Dit model is zodanig ontworpen dat het ook in de toekomst gebruikt kan worden door Stichting OP om kosten en baten van Mockingbird inzichtelijk te maken bij opschaling of verdere ontwikkeling. Het bevat een beknopte toelichting op de aannames, maakt gebruik van onzekerheidsmarges waar nodig, en is gekoppeld aan deze rapportage waarin de resultaten zijn weergegeven en nader worden toegelicht.

In aanvulling op bovenstaande hebben we drie bijeenkomsten georganiseerd met een **klankbordgroep** met vertegenwoordigers vanuit de Nederlandse Vereniging voor Pleeggezinnen (NVP), JongWijs en Jeugdzorg Nederland. Hierbij reflecteerden we op de verandertheorie van Mockingbird, de opgehaalde data en de rapportage. Daarnaast hebben we een **begeleidingscommissie** samengesteld met Stichting OP, het ministerie van VWS en de VNG. In deze bijeenkomsten is gesproken over de opzet van het onderzoek, de voortgang, onderzoekstechnische keuzes (zoals het peiljaar), de eerste resultaten en de (structuur van de) rapportage.

/ 2 Mockingbird als werkwijze in Nederland

De Mockingbird-werkwijze is in 2004 ontwikkeld door The Mockingbird Society in de Verenigde Staten. Inmiddels wordt de werkwijze toegepast in onder andere het Verenigd Koninkrijk, Canada en Australië. In Nederland ontstond in 2019, na een studiereis naar het Verenigd Koninkrijk de interesse om deze werkwijze te verkennen. Naar aanleiding hiervan namen het Ondersteuningsteam Zorg voor de Jeugd, Kinderpostzegels en de Nederlandse Vereniging voor Pleeggezinnen het initiatief om de werkwijze ook in Nederland te introduceren.

Met financiële steun van diverse fondsen is in 2021 Stichting Ondersteuning Pleeggezin (Stichting OP) opgericht. De stichting is licentiehouder voor de implementatie van Mockingbird in Nederland en heeft als taak de introductie en landelijke uitrol van Mockingbird te coördineren. Daar hoort ook het waarborgen van de kwaliteit en de kernprincipes van de Mockingbird-werkwijze in Nederland bij. In de dagelijkse praktijk ondersteunt de stichting pleegzorgaanbieders bij het inrichten van constellaties en zet zij onderzoek uit naar de behoefte aan en effectiviteit van Mockingbird.

2.1 Werkwijze Mockingbird & doelstelling

Bij de Mockingbird-werkwijze worden zes tot tien pleeggezinnen samengebracht in een constellatie. Onderdeel van de constellatie is het inzetten van een zogenoemd hubhome: ervaren (voormalige) pleegouders die fungeren als spin in het web van een constellatie. Zij leveren praktische, sociale en mentale ondersteuning aan pleegouders. Ook bouwen ze relaties op met de pleegkinderen in de constellatie en bieden hen de mogelijkheid om kort te komen logeren. De constellatie komt maandelijks bij elkaar (bij het hubhome) om kennis uit te wisselen en de onderlinge contacten te versterken. Het hubhome, de constellatie als geheel en de pleeggezinnen in de constellatie worden begeleid door een professionele pleegzorgbegeleider vanuit de pleegzorgorganisatie.[3]

De werkwijze is gericht op het bevorderen van onderlinge verbondenheid tussen pleegouders, het bieden van laagdrempelige ondersteuning en het vergroten van stabiliteit in pleegzorgplaatsingen. In november 2022 startte in Waddinxveen de eerste Mockingbird-constellatie binnen de Nederlandse pleegzorg, onder begeleiding van iHub Pleegzorg & Gezinshuizen en met betrokkenheid van de regio Midden-Holland. Inmiddels zijn er verspreid over vijf aanbieders in totaal zes constellaties. Dat betekent dat momenteel circa 42 pleeggezinnen binnen een Mockingbird-constellatie zijn opgenomen met 53 pleegkinderen. Er zijn op dit moment ook ten minste twee constellaties in voorbereiding, onder andere door het maken van afspraken met gemeenten, het voorbereiden van

[3] Vanuit de werkwijze is de Mockingbirdbegeleider van de constellatie idealiter ook de pleegzorgbegeleider van alle kinderen binnen de constellatie. In de praktijk hebben pleegkinderen voordat zij in een constellatie komen te wonen soms al een begeleider. Zij hoeven dan niet te wisselen. Binnen één constellatie kunnen dus meerdere pleegzorgbegeleiders bij de kinderen betrokken zijn. De Mockingbirdbegeleider stemt indien nodig af met de begeleider van het pleegkind.

de pleegzorgbegeleider, het werven en selecteren van hubhome-ouders, het werven en matchen van pleegouders en het matchen van pleegkinderen.

Pleegzorg via Mockingbird verschilt op een paar manieren van de reguliere pleegzorg in Nederland. In de reguliere pleegzorg wordt een pleeggezin gekoppeld aan één pleegzorgbegeleider van een pleegzorgaanbieder die ondersteuning biedt op individueel niveau. Pleegouders kunnen daarnaast deelnemen aan (regionale) ontmoetingen of intervisie, maar een structureel netwerk van pleeggezinnen ontbreekt doorgaans. De ondersteuning vanuit de pleegzorgbegeleider is veelal professioneel en formeel van aard, waarbij praktische hulp of emotionele ondersteuning in het dagelijks leven (zoals oppas of informele uitwisseling van ervaringen) niet vanzelfsprekend beschikbaar is. De Mockingbird-werkwijze beoogt hier een alternatief voor te bieden, door pleeggezinnen in een constellatie structureel met elkaar te verbinden en gezamenlijk ondersteuning en zorg te dragen.

Stichting OP heeft recent zelf onderzoek uitgevoerd onder ruim 200 pleegouders, en constateert dat de behoefte aan de informele ondersteuning die wordt beoogd door de Mockingbird-werkwijze groot is. Ruim een derde van de ondervraagde pleegouders geeft aan het pleegouderschap zwaar tot heel zwaar te vinden. Ook zou 56% van de respondenten serieus overwegen om onderdeel te worden van een constellatie. Genoemde redenen zijn onder meer het ontvangen van begrip van andere pleeggezinnen, wederzijdse steun, het leren van elkaars ervaringen en de ontmoeting tussen (pleeg)kinderen.[4]

2.2 Verandertheorie

Voor het in kaart brengen van de verwachte kosten en baten van Mockingbird, werkten we een verandertheorie uit. Deze verandertheorie baseerden we op omschrijvingen van de werkwijze van Stichting OP en scherpten we aan met input uit de verkennende gesprekken.

Voor het opstellen van de maatschappelijke businesscase gaan we uit van een situatie waarin Mockingbird als reguliere werkwijze is ingebed in Nederland. Opstartkosten zoals kosten voor het werven en bijscholen van aanbieders en het inrichten van de eerste constellaties in een regio nemen we hier dus niet in op. We gaan in hoofdstuk 3.7 nader in op de implementatie van Mockingbird.

In de verandertheorie onderscheiden we:

- **Input**: dit zijn de kosten die nodig zijn voor het draaiende houden van Mockingbirdconstellaties. Hierbij gaat het om structurele kosten. Het zijn hoofdzakelijk financiële middelen, zoals vergoedingen voor het hubhome en personeelskosten.
- **Throughput & output**: dit zijn de tussenstappen waarop de input via de Mockingbirdwerkwijze moet leiden tot de beoogde resultaten. Hierbij gaat het bijvoorbeeld over het organiseren van de maandelijkse bijeenkomsten binnen de constellaties (throughput), het versterken van informele ondersteuning (throughput) en het logeren van pleegkinderen bij het hubhome als vorm van informeel respijt (output).

[4] Zie voor de resultaten van het behoefteonderzoek de website van Mockingbird Nederland.

- **Outcome**: dit zijn de beoogde effecten van de werkwijze. Het gaat hierbij om tastbare resultaten die voortkomen uit Mockingbird. Een voorbeeld van een effect is een afname van het aantal breakdowns ten opzichte van de reguliere pleegzorg.
- **Impact**: dit omvat de gevolgen van de werkwijze op de lange termijn. Hierbij gaat het doorgaans om minder tastbare gevolgen die voortkomen uit de effecten van de werkwijze. Een voorbeeld hiervan is een verhoogd welzijn van (voormalig) pleegkinderen als gevolg van een stabielere pleegzorgplaatsing.

De volgende pagina bevat de volledige verandertheorie. Op de pagina's daarna lichten we de verschillende aspecten van de verandertheorie nader toe.

/Andersson Elffers Felix

Mockingbird | verandertheorie

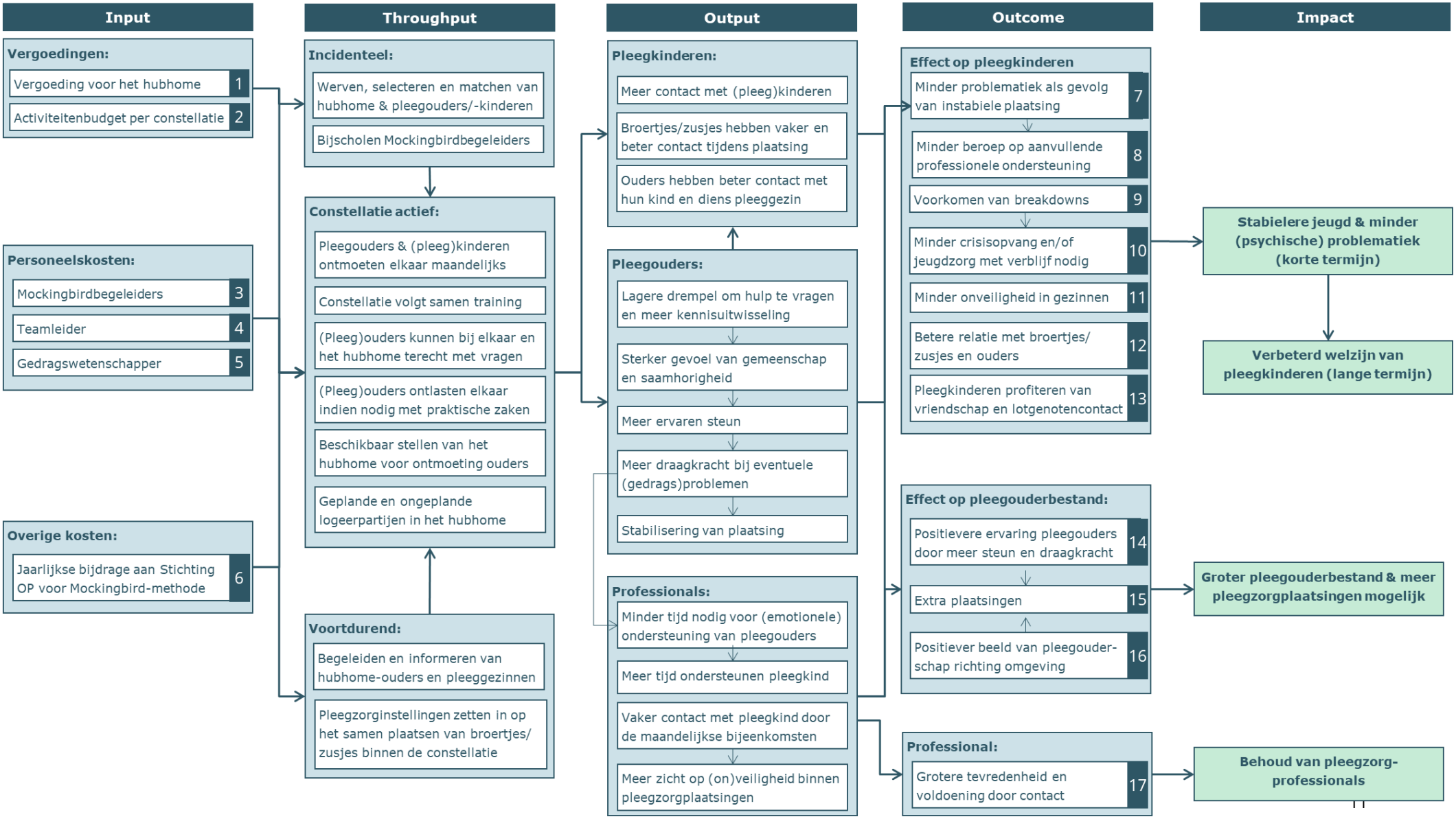

Toelichting op de verandertheorie

Bovenstaande verandertheorie is opgesteld door AEF op basis van documenten over de Mockingbirdwerkwijze in Nederland, de tussenevaluatie van het Verwey-Jonker Instituut[5] en input vanuit de verkennende gesprekken. Het is dus geen officiële verandertheorie van Mockingbird of vanuit Stichting OP. Het doel van dit schema is het inzichtelijk maken welke input er nodig is (de kosten) en welke uitkomsten daarmee worden verwacht (de opbrengsten). Zodoende vormt de verandertheorie de kapstok voor het onderzoek en het rekenmodel.

In dit hoofdstuk geven we een nadere toelichting op de verschillende aspecten in dit schema en benoemen we hoe we de genummerde posten hebben meegenomen in dit traject.

Input

1) **Vergoeding voor het hubhome.** Vergoeding voor het gezin dat de rol van hubhome vervult. Deze vergoeding dekt hun inzet als spil van de constellatie, inclusief tijdsbesteding, beschikbaarheid en inzet bij logeeropvang en ondersteuning.[6]
2) **Activiteitenbudget per constellatie.** Elke constellatie krijgt een budget voor het organiseren van activiteiten, waaronder de maandelijkse bijeenkomsten. Denk hierbij aan kosten voor eten, activiteiten, materialen en locaties.
3) **Mockingbirdbegeleiders.** Hierbij gaat het om de personeelskosten voor de professionals die de constellaties begeleiden en de pleegouders ondersteunen. We nemen alleen de uren op die een Mockingbirdbegeleider meer besteedt als gevolg van het werken met Mockingbird. Bijvoorbeeld de uren voor het ondersteunen van het hubhome en aanwezigheid bij de maandelijkse bijeenkomsten.
4) **Teamleider.** Hierbij gaat het om de personeelskosten voor de teamleider die toezicht houdt op de uitvoering van Mockingbird binnen de pleegzorgorganisatie. Wanneer Mockingbird structureel is ingebed in een organisatie, speelt de teamleider naar verwachting een rol in het coördineren van de verschillende constellaties en het zo nu en dan opstarten van een vervangende constellatie.
5) **Gedragswetenschapper**. Hierbij gaat het om de personeelskosten voor de inzet van gedragswetenschappers die inhoudelijke ondersteuning bieden bij complexe opvoed- of gedragsvragen. We nemen alleen de uren op die een gedragswetenschapper meer besteedt als gevolg van het werken met Mockingbird. Bijvoorbeeld uren voor het ondersteunen van het hubhome en de matching van pleegouders- en kinderen binnen de constellaties.
6) **Jaarlijkse bijdrage aan Stichting OP voor Mockingbird-werkwijze.** Structurele bijdrage van pleegzorgaanbieders aan Stichting OP als de Nederlandse licentiehouder van Mockingbird. Deze bijdrage is voor landelijke coördinatie, periodieke trainingen, kwaliteitsborging en de doorontwikkeling van Mockingbird.

[5] Mockingbird werkwijze in Nederland, Monitoring en evaluatie pilotjaar 2022-2023, Verwey-Jonker Instituut (2024)
[6] Hierbij gaat het alleen om de vergoeding voor het hubhome. De pleegzorgvergoedingen voor pleegouders laten we buiten beschouwing. Deze vergoedingen zijn landelijk afgestemd en afhankelijk van de leeftijd van het pleegkind. We nemen aan dat de samenstelling van pleeggezinnen vergelijkbaar is binnen de twee werkwijzen.

Throughput & output

De throughput en output wijzen op hoe de input tot de gewenste uitkomsten moet leiden. Het zijn tussenstappen. We nemen ze daarom niet mee in het rekenmodel zelf.

Outcome

De outcomes in de verandertheorie zijn de beoogde opbrengsten op korte en middellange termijn van de inzet van Mockingbird. Sommige opbrengsten zijn concreet en meetbaar, terwijl andere opbrengsten zich lastiger laten vertalen in een waarde. We benoemen hieronder wat de opbrengst behelst en of we deze kwantitatief (in euro's) en/of kwalitatief meenemen in de maatschappelijke businesscase.

7) **Minder problematiek als gevolg van instabiele plaatsing.** De verwachting is dat pleegkinderen minder gedrags- of psychische problemen ontwikkelen wanneer plaatsingen stabieler verlopen. Een te kwantificeren onderdeel hiervan is dat de stabiliteit van de plaatsing ook effect kan hebben op de kans op zittenblijven in het onderwijs.
8) **Minder beroep op aanvullende professionele ondersteuning.** De verwachting is dat door meer informele steun tussen de pleegouders binnen de constellatie, er minder inzet nodig is van gedragswetenschappers en andere jeugdzorgprofessionals.
9) **Voorkomen van breakdowns.** De verwachting is dat pleegzorgplaatsingen minder vaak voortijdig en ongepland worden beëindigd. In zichzelf betekent dit minder stress voor pleegkinderen en -ouders en een stabieler thuis.
10) **Minder crisisopvang en/of jeugdzorg met verblijf nodig.** Wanneer er minder breakdowns zijn, hoeven pleegkinderen ook minder vaak acuut opgevangen te worden of te worden overgeplaatst naar andere (/zwaardere en/of residentiële) voorzieningen.
11) **Minder onveiligheid in gezinnen.** Door nauwe betrokkenheid van verschillende personen bij het gezin (naast de professional ook hubhome-ouders en andere pleeggezinnen) is er meer zicht op onveiligheid en zijn er natuurlijke vertrouwenspersonen voor het kind, waardoor eventuele onveiligheid sneller gesignaleerd kan worden. Ook kan de grotere steun voor pleegouders leiden tot minder incidenten die hun oorsprong kennen in overbelasting.
12) **Betere relatie met broertjes/zusjes en ouders.** De verwachting is dat wanneer pleegkinderen samen met hun broertjes/zusjes in dezelfde constellatie worden geplaatst, zij vaker en beter contact kunnen onderhouden. Ook heeft een deel van de pleegkinderen naar verwachting beter contact met de eigen ouders wanneer het hubhome als ontmoetingsplek dient, de ouders (waar mogelijk) onderdeel zijn van de activiteiten in de constellatie en het hubhome kan ondersteunen in de samenwerking tussen ouders en pleegouders.
13) **Pleegkinderen profiteren van vriendschap en lotgenotencontact.** De verwachting is dat (pleeg)kinderen binnen de constellatie vriendschappen op bouwen en zich minder alleen voelen doordat ze ervaringen kunnen delen met anderen in een vergelijkbare situatie. De waarde van vriendschap en herkenning laat zich niet in euro's vatten.
14) **Positievere ervaring pleegouders door meer steun en draagkracht.** Pleegouders voelen zich beter ondersteund, wat hun motivatie en uithoudingsvermogen vergroot in het zorgen voor pleegkinderen.
15) **Extra plaatsingen.** Het ervaren gebrek aan steun is een van de meest genoemde redenen voor het stoppen met pleegzorg. De verwachting is dan ook dat de betere ervaring met pleegouderschap leidt tot een grotere bereidheid bij pleegouders om (opnieuw) een pleegkind op te nemen. Het is daardoor mogelijk om een aantal extra plaatsingen te realiseren.

16) **Positiever beeld van pleegouderschap richting omgeving.** Een beter ondersteunde praktijk draagt bij aan een positiever maatschappelijk imago van pleegouderschap, wat werving kan bevorderen.
17) **Grotere tevredenheid en voldoening door contact.** Professionals ervaren meer werkplezier en voldoening, onder andere door de betere samenwerking met pleeggezinnen en het zicht op positieve resultaten. Dit draagt naar verwachting bij aan het behoud van pleegzorgprofessionals.

/ 3 Maatschappelijke Businesscase Mockingbird

3.1 Onze uitgangspunten bij de maatschappelijke businesscase

Mockingbird is in Nederland nog volop in ontwikkeling. Nieuwe constellaties starten en steeds meer pleegzorgaanbieders maken kennis met de werkwijze. Ook het gesprek over hoe structurele inbedding van Mockingbird binnen pleegzorg eruit zou kunnen zien, is in volle gang. Voor dat gesprek is inzicht in de kosten en baten van Mockingbird helpend: wat kost Mockingbird vergeleken met reguliere pleegzorg en wat levert het op?

Om die vragen te beantwoorden, hebben we een maatschappelijke businesscase opgesteld. Dit is een instrument om gestructureerd in beeld te brengen wat een innovatie oplevert en kost – zowel financieel als maatschappelijk. De nadruk ligt daarbij niet alleen op euro's, maar ook op bredere maatschappelijke opbrengsten, zoals welzijn en een zo stabiel mogelijke jeugd.

We hanteren hierbij vier uitgangspunten.

1. **We vergelijken kosten en baten van Mockingbird met die van reguliere pleegzorg.** We kijken dus niet naar pleegzorg als geheel, maar specifiek naar het verschil tussen beide werkwijzen. Dit helpt om beter onderbouwde keuzes te maken over verdere inzet van Mockingbird.

2. **We houden er rekening mee dat kosten en baten niet altijd in hetzelfde jaar vallen en dat de baten op lange termijn onvoorspelbaar(der) zijn.** We redeneren in het rekenmodel vanuit het jaar dat de inzet was, en kijken dus naar de baten die (gedurende de jaren) het gevolg zijn van de investering in dat specifieke jaar. Dat zijn dus soms baten die in datzelfde jaar vallen (bijvoorbeeld: lagere inzet van deeltijdpleegzorg); soms baten die in dat jaar veroorzaakt worden maar in meerdere jaren vallen (bijvoorbeeld: een voorkomen breakdown in jaar X levert baten op in dat jaar, maar ook in de volgende jaren); en soms baten die met een vertraging optreden (bijvoorbeeld: extra plaatsingen zullen wellicht niet in hetzelfde kalenderjaar plaatsvinden, maar het jaar erna). Baten die in een eerder jaar veroorzaakt zijn, en in jaar X nog doorwerken, rekenen we uiteraard niet mee om dubbeltelling te voorkomen (bijvoorbeeld: in jaar X-1 wordt een breakdown voorkomen; de kosten die voorkomen worden in jaar X worden niet meegeteld in jaar X, omdat die al in jaar X-1 voorkomen zijn en dus daar worden meegeteld).

   Aanvullend hierbij de kanttekening dat de financiële baten op lange termijn een stuk onvoorspelbaarder zijn dan de meer directe baten. In deze eerste businesscase hebben we daarom gekozen om de tijdshorizon te beperken. Effecten die pas op langere termijn optreden, zoals potentieel verbeterde arbeidsparticipatie of verminderde druk op de volwassen GGZ, benoemen we waar relevant wél – maar nemen we niet kwantitatief mee.

Dit betekent nadrukkelijk niet dat langetermijneffecten verwaarloosbaar zijn. In het publieke domein zijn veel investeringen die pas na een aantal jaar substantieel renderen – denk aan onderwijs, preventie of infrastructuur. In die zin is de waarde van langetermijneffecten reëel en maatschappelijk relevant. Tegelijkertijd geldt dat de onzekerheid over die effecten toeneemt naarmate de horizon verder in de toekomst ligt.

3. **Niet alles met waarde valt in euro's uit te drukken. Er zijn dus baten die wel waardevol zijn maar die we niet kwantificeren.** In deze maatschappelijke businesscase maken we onderscheid tussen kwantitatieve en kwalitatieve opbrengsten. Sommige effecten van Mockingbird zijn relatief goed te vertalen naar euro's – denk aan besparingen op deeltijdpleegzorg en crisisopvang. Maar andere effecten laten zich moeilijk vangen in financiële termen, terwijl hun maatschappelijke betekenis groot is. Denk bijvoorbeeld aan een meer stabiel thuis om op te groeien en het gevoel van steun en verbondenheid bij pleegouders. Deze opbrengsten hebben directe impact op het dagelijks functioneren van gezinnen en professionals, en op de stabiliteit van plaatsingen, het welzijn van kinderen op de lange termijn en de duurzaamheid van het pleegzorgsysteem.

   Het zou tekortdoen aan de bedoeling van een maatschappelijke businesscase om alleen die effecten mee te nemen die in geld zijn uit te drukken. Tegelijkertijd erkennen we dat kwalitatieve effecten moeilijker te wegen zijn: ze zijn niet altijd eenduidig meetbaar en soms pas op langere termijn zichtbaar. Terwijl juist bij investeringen in publieke domeinen als zorg, onderwijs of veiligheid geldt dat het vaak de kwalitatieve impact is die de doorslag geeft. Wat betekent het voor een kind om zich veilig te voelen? Voor een pleegouder om gesteund te worden? Of voor een professional om met voldoening te werken? Zulke vragen zijn niet in euro's te beantwoorden, maar horen wél thuis in een zorgvuldige afweging. Daarom beschrijven we zowel de kwantitatieve als de kwalitatieve opbrengsten afzonderlijk, met aandacht voor hun inhoudelijke waarde en maatschappelijke relevantie.

4. **We baseren ons op Nederlandse cijfers waar dat kan en komen tot transparante inschattingen waar nodig.** Mockingbird wordt pas sinds 2021 in Nederland ingezet: er zijn nog slechts een paar constellaties bij een beperkt aantal aanbieders. Dat betekent dat er op dit moment nog maar weinig data beschikbaar is over de opbrengsten van Mockingbird in de Nederlandse context. Vanuit de VS, het VK en Australië zijn er wel enkele cijfers, maar deze cijfers kunnen gezien de verschillende contexten niet 1-op-1 in Nederland worden overgenomen. Wel dienden de internationale onderzoeken als inspiratie voor de wijze van kwantificeren en een check op de verandertheorie van Mockingbird in Nederland. Voor de daadwerkelijke berekeningen in deze maatschappelijke businesscase gaan we waar mogelijk uit van Nederlandse cijfers. We vullen dit aan met inschattingen. Bij de uitwerking van de kosten en baten gaan we dieper in op hoe we tot inschattingen zijn gekomen.

3.2 Uitgangspositie van het rekenmodel

Het opzetten en implementeren van een nieuwe werkwijze kost vaak veel tijd. Het is van belang om daar rekening mee te houden. Tegelijkertijd is voor de afweging of het een goed idee is om dit in te zetten, nodig om als basis te weten hoe de kosten en baten *op termijn* uitpakken. Bij het uitwerken van de structurele maatschappelijke business case gaan we daarom uit van een toekomst waarin Mockingbird bij een deel van de pleegzorgaanbieders structureel is ingevoerd. De initiële investeringen voor het opzetten van constellaties zijn dan al gedaan; aanbieders maken alleen nog kosten voor het in stand houden van de werkwijze.

Als uitgangspositie gaan we uit van het scenario 'gestage groei', zoals opgesteld door Stichting OP. Daarmee wordt de uitgangspositie van de maatschappelijke businesscase als volgt:
In het jaar 2030 wordt Mockingbird binnen 15 pleegzorgaanbieders op structurele wijze ingezet als werkwijze voor een deel van de pleegzorg. In totaal lopen er 105 constellaties met gemiddeld 8 gezinnen rondom 1 hubhome. Er zijn gemiddeld 1,3 pleegkinderen per gezin. In 2030 wonen daarmee in totaal 1.092 pleegkinderen bij 840 pleeggezinnen binnen een Mockingbird-constellatie.

3.3 Overzicht van de kosten en baten van Mockingbird in Nederland

Hieronder geven we het overzicht van de kosten en baten van Mockingbird weer. De nummers in de tabel komen overeen met de posten in de verandertheorie. In de paragrafen hierna gaan we in op de kostenposten en op de baten. We beschrijven per post hoe we tot de berekening of benadering zijn gekomen en welke aannames en onzekerheden hierbij van toepassing zijn.

Omgaan met onzekerheid: bandbreedtes en foutenvoortplanting
Bij het inschatten van de mogelijke effecten van de Mockingbird-werkwijze is gewerkt met *aannames* en *inschattingen* over bijvoorbeeld de omvang van doelgroepen of het effect op maatschappelijke baten. Omdat dergelijke inschattingen per definitie met onzekerheid gepaard gaan, presenteren we de uitkomsten van het rekenmodel niet als enkelvoudige waarden, maar als bandbreedtes.

Deze bandbreedtes geven weer binnen welk bereik een uitkomst redelijkerwijs kan liggen, gegeven de onzekerheden in de invoer. Ze helpen om realistische verwachtingen te schetsen en maken de gevoeligheid van de uitkomsten inzichtelijk, maar zonder een onterecht gevoel van nauwkeurigheid te wekken.

Voor elk effect dat naar verwachting tot een maatschappelijke besparing leidt en zich laat kwantificeren, is een waarde berekend. Daarbij hanteren we per effect de meest waarschijnlijke waarde en een onzekerheidsmarge, die leidt tot een onzekerheidsbandbreedte. Deze bandbreedte loopt van de meest waarschijnlijke waarde minus de onzekerheid, tot de meest waarschijnlijke waarde plus de onzekerheid. In het onderzoek gaan we uit van een betrouwbaarheidsniveau van 68%: er is een kans van 68% dat de werkelijke waarde binnen de weergegeven bandbreedte valt. Dit komt overeen met één standaarddeviatie bij een normale verdeling. Dit betekent ook dat het mogelijk blijft dat de werkelijke waarde buiten deze bandbreedte ligt.

Wanneer meerdere componenten van een effect worden gecombineerd, zoals bij het optellen van afzonderlijke baten tot een totale maatschappelijke baat, worden de bijbehorende onzekerheden gecombineerd. Dit gebeurt via de methode van foutenvoortplanting, een statistische techniek om onzekerheden op een correcte manier samen te voegen. Daarbij worden de individuele onzekerheden gekwadrateerd, opgeteld en vervolgens wordt de vierkantswortel genomen van het resultaat. Ook hier geldt dat de gecombineerde bandbreedte een betrouwbaarheidsniveau van 68% weerspiegelt.

Transparantie over het rekenmodel
Dit rapport bevat een beschrijving van de belangrijkste berekeningen, inclusief aannames en parameters. Deze toelichting is bedoeld om inzicht te geven in de opbouw van de berekeningen en de gevoeligheid van de uitkomsten voor variaties in de invoer. Het onderliggende rekenmodel waarin deze berekeningen zijn geprogrammeerd en waarin ook de foutenvoortplanting is doorgevoerd, is in bezit van Stichting OP. Zij kunnen het model desgewenst verder toelichten of gebruiken voor toekomstige scenario-verkenningen.

Kosten voor één jaar Mockingbird bij 105 constellaties

#	Titel	Omschrijving	Omvang
1.	Vergoeding voor het hubhome	Elk hubhome krijgt maandelijks tweemaal de maximale pleegzorgvergoeding als vergoeding. Kosten voor de overige pleegouders zijn gelijk aan de reguliere pleegzorg.	€ 2,2 miljoen euro
2.	Activiteitenbudget constellatie	Elke constellatie krijgt een budget voor het organiseren van de maandelijkse bijeenkomsten. Denk hierbij aan kosten voor eten, activiteiten, materialen en locaties.	€ 630.000 euro
3.	Personeelskosten Mockingbirdbegeleiders	Dit zijn alleen de extra uren die de pleegzorgprofessional besteedt vanwege het werken met Mockingbird: uren voor het begeleiden van het hubhome en de constellaties.	€ 1,5 tot 1,9 miljoen euro
4.	Personeelskosten teamleider	Dit zijn de extra uren die een teamleider besteedt vanwege het werken met Mockingbird: uren voor het incidenteel inrichten van een nieuwe constellatie en de coördinatie van de constellaties binnen de organisatie.	€ 188.000 tot 281.000 euro
5.	Personeelskosten gedragswetenschappers	Dit zijn de extra uren die de gedragswetenschapper besteedt vanwege het werken met Mockingbird: uren voor het matchen van hubhomes, pleegouders en -kinderen binnen constellaties en ondersteuning van de constellaties.	€ 469.000 tot 938.000 euro
6.	Kosten aan stichting OP voor gebruik van de Mockingbird-werkwijze	Dit zijn de kosten voor pleegzorgaanbieders die werken met Mockingbird aan Stichting OP. Dit omvat kosten voor de licentie, kwaliteitsborging, periodieke bijscholing en ondersteuning vanuit de stichting.	€ 350.000 per jaar
Totaal meerkosten Mockingbird		*Tussen € 5,5 miljoen en € 6,1 miljoen per jaar*	

Opbrengsten Mockingbird bij 105 constellaties

#	Titel	Omschrijving	Effect
7.	Minder problematiek als gevolg van instabiele plaatsing	Stabielere plaatsingen verminderen de kans op gedrags- of psychische problemen en daardoor de kans op zittenblijven.	€ 43.000 tot 105.000 euro
8.	Minder beroep op aanvullende professionele ondersteuning	Door informele steun binnen de constellatie is minder inzet van deeltijdpleegzorg nodig. Bij andere hulpvormen wordt geen significante besparing verwacht.	€ 248.000 tot 443.000 euro
9.	Voorkomen van breakdowns	Mockingbird draagt bij aan minder ongeplande beëindigingen van plaatsingen, wat zorgt voor meer rust en stabiliteit.	*Kwalitatief*
10.	Minder crisisopvang en/of jeugdzorg met verblijf nodig	Minder breakdowns betekenen minder vaak inzet van crisisopvang en andere, vaak duurdere vormen van jeugdzorg.	€ 1,6 tot 2,3 miljoen euro
11.	Minder onveiligheid in gezinnen	Nauwere betrokkenheid van andere pleegouders kan zorgen voor meer zicht op mogelijk onveilige situaties.	*Kwalitatief*
12.	Betere relatie met broertjes/zusjes en ouders	Plaatsing in dezelfde constellatie en contact via het hubhome bevorderen relaties met familieleden.	*Kwalitatief*
13.	Pleegkinderen profiteren van vriendschap en lotgenotencontact	Binnen de constellatie ontstaan vriendschappen en herkenning, wat het gevoel van verbondenheid versterkt.	*Kwalitatief*
14.	Positievere ervaring pleegouders door meer steun en draagkracht	Pleegouders voelen zich beter ondersteund, wat bijdraagt aan hun motivatie en uithoudingsvermogen.	*Kwalitatief*
15.	Extra plaatsingen	Een combinatie tussen effect 14 en 16 zorgt voor een lichte toename in het aantal beschikbare plekken in de pleegzorg. Dit bespaart kosten voor opvang in andere soorten voorzieningen.	€ 274.000 tot 869.000 euro
16.	Positiever beeld van pleegouderschap richting omgeving	Een betere praktijk draagt bij aan een positiever imago en kan nieuwe pleegouders aantrekken.	*Kwalitatief*
17.	Grotere medewerkers-tevredenheid en voldoening door contact	Professionals ervaren meer werkplezier en voldoening door betere samenwerking en positieve resultaten. Dit leidt ook tot minder verloop, en dus minder kosten voor inwerken.	€ 50.000 tot 138.000 euro
Totaal:		*Tussen € 2,5 en € 3,5 miljoen euro.*	

Potentiële effecten op de langere termijn

Ook op de langere termijn zien we potentiële baten. Hoe vaak deze opbrengsten plaatsvinden en hoe groot de effecten daarvan zijn, is erg onzeker. We hebben daarom besloten deze langetermijnopbrengsten in beperkte mate te kwantificeren en vooral kwalitatief mee te nemen. Ze zijn echter niet verwaarloosbaar: het effect van een stabielere plaatsing kan een leven lang positieve impact hebben op het gebied van (mentale) gezondheid, onderwijs, werk en weerbaarheid. De potentiële besparing van het werken met Mockingbird reikt dan ook verder dan alleen het jeugdzorgdomein. Hierbij gaat het om:

- **(Mentale) gezondheid:** De verwachting vanuit pleegzorgaanbieders en de klankbordgroep is dat pleegkinderen die in een stabiel pleeggezin opgroeien, minder stress ervaren, minder psychische problematiek ontwikkelen en eerder klaar zijn voor traumabehandeling. Hoewel er ook binnen Mockingbird kinderen zullen zijn die de plaatsing als stressvol ervaren en/of op latere leeftijd een traumabehandeling nodig hebben, draagt de stabiliteit van constellaties bij aan een betere (mentale) gezondheid, zowel tijdens als na de pleegzorgperiode. Dit kan op termijn leiden tot een lagere vraag naar volwassen GGZ en medische zorg in vergelijking tot kinderen die zijn opgegroeid binnen de reguliere pleegzorg.
- **Onderwijs en werk:** Door het voorkomen van breakdowns blijven kinderen vaker op dezelfde school, wat onderbrekingen in het onderwijs beperkt. Stabiliteit thuis vergroot bovendien de kans dat kinderen beter presteren op school. De verwachting is dus dat Mockingbird, via stabielere plaatsingen, bijdraagt aan de kans een startkwalificatie te behalen. Een startkwalificatie biedt betere vooruitzichten op de arbeidsmarkt, wat uiteindelijke de kans op werkloosheid, armoede en langdurige afhankelijkheid van zorg of ondersteuning verkleint.
- **Wmo:** Jongeren die tussen hun 18e en 23e in een stabiel pleeggezin kunnen blijven, hebben een grotere kans om zelfstandig hun leven vorm te geven. Dit verkleint de kans dat zij gebruik moeten maken van beschermd wonen of maatschappelijke opvang. Hoewel dit slechts een klein deel van de jongeren betreft, kan het wel substantiële maatschappelijke en financiële impact hebben.

3.4 Uitwerking van de kosten

Hieronder werken we per kostenpost uit waar de kosten in de structurele situatie in 2030 uit bestaan, en hoe we de hoogte van deze kosten hebben vastgesteld. In het referentiescenario gaan we uit van 105 constellaties (elk met een hubhome), georganiseerd door 15 pleegzorgaanbieders.

1. Vergoeding voor het hubhome

Het hubhome vormt het centrale gezin in een constellatie en vervult een spilfunctie in de ondersteuning van pleeggezinnen. De ouders van het hubhome ontvangen een vergoeding voor hun structurele inzet, beschikbaarheid, logeeropvang en ondersteuning van andere gezinnen.

Hoe hebben we dit ingeschat of berekend?
Stichting OP hanteert als uitgangspunt een vergoeding van tweemaal de maximale pleegzorgvergoeding. Deze bedraagt in 2024 €28,70 euro per dag. Dit is onderdeel van de huidige werkwijze van Mockingbird in Nederland. Het is mogelijk dat deze vergoeding in de toekomst wordt bijgesteld. Voor 105 constellaties leidt dit tot een totale kostenpost van €2,2 miljoen euro per jaar.

2. Activiteitenbudget per constellatie

Constellaties krijgen een vaste, maandelijkse vergoeding voor activiteiten. Elke constellatie organiseert maandelijkse bijeenkomsten voor de aangesloten pleeggezinnen. Dit brengt kosten met zich mee voor activiteiten, eten, materialen en locaties.

Hoe hebben we dit ingeschat of berekend?
De hoogte van de vergoeding is vastgesteld door Stichting OP. Dit is onderdeel van de huidige werkwijze van Mockingbird in Nederland. Het is mogelijk dat in de toekomst de vergoeding wordt bijgesteld. In het rekenmodel gaan we uit van een maandelijkse bijdrage van €500 euro per constellatie voor activiteiten. Voor 105 constellaties betekent dit een totale jaarlijkse kostenpost van €630.000 euro.

3. Personeelskosten Mockingbirdbegeleiders

Mockingbirdbegeleiders ondersteunen de constellatie als geheel en begeleiden het hubhome. Daarnaast kunnen Mockingbirdbegeleiders ook uren besteden aan de reguliere begeleiding van pleeggezinnen. We nemen in deze kostenpost alleen de uren op die een begeleider *meer* besteedt als gevolg van het werken met Mockingbird. Wanneer het lukt om met de inzet van Mockingbird het aantal breakdowns terug te dringen, verwachten aanbieders ook dat de Mockingbirdbegeleiders iets minder tijd kwijt zijn aan het organiseren van crisisopvang of het sparren over complexe problematiek. Deze potentiële besparing is opgenomen in de inschatting van het aantal uur hieronder.

Hoe hebben we dit ingeschat of berekend?
Aantal uur - Het aantal uur hebben we vastgesteld op basis van gesprekken met aanbieders die op dit moment werken met Mockingbird. Gemiddeld genomen is de verwachting van aanbieders dat Mockingbirdbegeleiders, zodra een constellatie enige tijd loopt, 4 tot 5 uur per week besteden aan

het begeleiden van één constellatie. Dit staat los van de uren die zij besteden aan het begeleiden van de individuele pleeggezinnen. De inschatting van aanbieders is dat zij per saldo evenveel uur individuele begeleiding geven als in de reguliere pleegzorg. Ze vullen deze uren wel anders is, doordat pleegzorgbegeleiders de pleegkinderen binnen de constellatie maandelijks zien en doordat begeleiders minder tijd besteden aan lichte ondersteuning van pleegouders, omdat dit binnen de constellatie door pleegouders onderling wordt opgepakt.

Kosten per uur - Voor de berekening van de personeelskosten van Mockingbirdbegeleiders gaan we uit van het totaal aantal uur dat 105 constellaties per jaar vraagt van de Mockingbirdbegeleiders maal het tarief voor één uur inzet van een pleegzorgprofessional. In dit tarief zit eventueel snijverlies en overhead van de pleegzorgaanbieder inbegrepen. Op basis van input van aanbieders stellen we het tarief op €76 euro per uur[7].

Op basis van een gemiddelde tijdsbesteding van 4,5 uur per week per constellatie, met een tarief van €76 euro per uur, komt dit voor 105 constellaties uit tussen €1,5 en 1,9 miljoen euro per jaar.

4. Teamleider

Teamleiders coördineren de uitvoering van Mockingbird binnen de pleegzorgorganisaties. Wanneer Mockingbird structureel is ingebed in een organisatie, gaat het bij teamleiders om structurele inzet zoals het coördineren van de Mockingbirdbegeleiders. Incidenteel is de teamleider tijd kwijt aan het opstarten van een nieuwe of vervangende constellatie, bijvoorbeeld omdat het hubhome is uitgevallen of verhuisd.

Hoe hebben we dit ingeschat of berekend?
Aantal uur - Het aantal uur hebben we vastgesteld op basis van gesprekken met aanbieders die op dit moment werken met Mockingbird. Hierbij gaan we uit van uren die extra zijn ten opzichte van de reguliere pleegzorg. In deze inschatting is meegenomen dat wanneer het lukt om met de inzet van Mockingbird het aantal breakdowns terug te dringen, aanbieders verwachten dat teamleiders iets minder tijd kwijt zijn aan het organiseren van crisisopvang of het sparren over complexe problematiek. Gemiddeld genomen is de verwachting van aanbieders dan dat teamleiders voor het draaiende houden van 8 constellaties binnen de organisatie ongeveer 4 uur per week kwijt zijn. Omgerekend per constellatie is dit 0,5 uur per week bovenop de reguliere pleegzorg.

Kosten per uur - Voor de berekening van de personeelskosten aan teamleiders gaan we uit van het totaal aantal uur dat Mockingbird bij 15 aanbieders per jaar vraagt maal het tarief voor één uur inzet van een teamleider. In dit tarief zit eventueel snijverlies en overhead van de pleegzorgaanbieder inbegrepen. We nemen aan dat de teamleider volgens de CAO als *leidinggevende primair proces B* in schaal 11 zit, en nemen daarom als uitgangspunt het tarief dat de aanbieders voor de gedragswetenschapper (in dezelfde schaal) hebben aangegeven à € 95 per uur[8].

[7] Dit tarief is hoger dan wat er aangegeven is in de Handreiking Tarifering en Inkoop Pleegzorg, waar gerekend wordt met een uurtarief van € 38. Wij hebben geen zicht op hoe dit tarief tot stand is gekomen, en vinden de inschatting die wij van aanbieders hebben gekregen in dit traject meer plausibel.
[8] Ook hier geeft de Handreiking Tarifering en Inkoop Pleegzorg een lager tarief, van € 46 per uur.

Uitgaande van een gemiddelde tijdsbesteding van 0,5 uur per week per constellatie komt dit op jaarlijkse basis uit tussen €188.000 en 281.000 euro voor 105 constellaties.

5. Gedragswetenschapper

Gedragswetenschappers bieden inhoudelijke ondersteuning aan het hubhome en de Mockingbirdbegeleider. In deze kostenpost nemen we alleen de uren op die een gedragswetenschapper meer besteedt als gevolg van het werken met Mockingbird. Bijvoorbeeld uren voor het ondersteunen van het hubhome en de matching van pleegouders en -kinderen binnen de constellaties.

Hoe hebben we dit ingeschat of berekend?
Aantal uur - Het aantal uur hebben we vastgesteld op basis van gesprekken met aanbieders die op dit moment werken met Mockingbird. Hierin is meegenomen dat wanneer het lukt om met de inzet van Mockingbird het aantal breakdowns terug te dringen, aanbieders verwachten dat gedragswetenschappers iets minder tijd kwijt zijn aan het organiseren van crisisopvang of het sparren over complexe problematiek. De inschatting van aanbieders is dat op termijn een gedragswetenschapper per pleegzorgaanbieder gemiddeld 1-2 uur per week per constellatie kwijt is aan werkzaamheden voor Mockingbird.

Kosten per uur - Voor de berekening van de personeelskosten aan gedragswetenschappers gaan we uit van het totaal aantal uur dat Mockingbird bij 15 aanbieders per jaar vraagt maal het tarief voor één uur inzet van een gedragswetenschapper. In dit tarief zit eventueel snijverlies en overhead van de pleegzorgaanbieder inbegrepen. Op basis van input van aanbieders stellen we het tarief op €95 euro per uur.

De inschatting is dat een gedragswetenschapper per constellatie gemiddeld 1,5 uur per week extra besteedt vanwege Mockingbird. Tegen een tarief van €95 euro per uur komt dit per jaar uit tussen de €469.000 en 938.000 euro per jaar.

6. Jaarlijkse bijdrage aan Stichting OP voor Mockingbird-werkwijze

Stichting OP is houder van de Mockingbird-licentie in Nederland en verzorgt de landelijke coördinatie, monitoring, kwaliteitsborging, bijscholing en doorontwikkeling van Mockingbird. Pleegzorgaanbieders betalen Stichting OP hiervoor een jaarlijkse bijdrage, die door de stichting is vastgesteld.

Hoe hebben we dit ingeschat of berekend?
De hoogte van de bijdrage die pleegzorgaanbieders in 2030 aan Stichting OP zouden betalen, is door Stichting OP geschat op €10.000 euro per drie constellaties. We gaan in het rekenmodel uit van gemiddeld €3.333 euro per constellatie. Dit bedrag is door Stichting OP vastgesteld op basis van een inschatting van kosten na uitrollen van Mockingbird. De bijdrage is vast onderdeel van de werkwijze van Mockingbird in Nederland. Het is mogelijk dat in de toekomst de bijdrage wordt bijgesteld. Voor 105 constellaties komt dit uit op €350.000 euro structurele jaarlijkse kosten.

3.5 Uitwerking van de opbrengsten

Hieronder werken we per opbrengst uit waar de post uit bestaat en hoe we de hoogte hiervan hebben vastgesteld. Voor alle baten geldt dat de inschattingen zijn berekend op basis van een situatie waarin Mockingbird volledig wordt ingezet, met de inputs zoals beschreven in 3.4 en met een goed functionerende hubhome en stabiele constellaties.

7. Minder problematiek als gevolg van instabiele plaatsing

De Mockingbird-werkwijze beoogt de stabiliteit van pleegzorgplaatsingen te vergroten door gezinnen te verbinden in een constellatie en rond een hubhome. Stabiele pleegzorgplaatsingen bieden pleegkinderen meer veiligheid, rust en continuïteit. Dit verkleint het risico op het ontwikkelen of verergeren van gedragsproblemen, depressieve klachten, angst of hechtingsproblemen. Ook vergroot het de kans dat kinderen in behandeling blijven of therapie effectiever kunnen doorlopen, doordat zij zich veiliger voelen en minder bezig zijn met overleven.

Dit effect kan ook doorwerken in het onderwijs. Kinderen in de pleegzorg hebben bovengemiddeld vaak te maken met schoolwisselingen, emotionele stress en instabiele thuisomgevingen, wat het risico op zittenblijven verhoogt. Stabielere pleegzorgplaatsingen kunnen via de volgende mechanismen bijdragen aan vermindering van dat risico:

- minder breakdowns en uithuisplaatsingen, wat zorgt voor continuïteit in schoolloopbanen;
- meer stabiliteit voor het kind: één woonplek, één school;
- meer rust, veiligheid en emotionele stabiliteit, wat schoolbetrokkenheid versterkt.

Hoewel dit niet alle oorzaken van zittenblijven wegnemen, kan dit naar verwachting een deel van schooluitval in de pleegzorg mitigeren.

Hoe hebben we dit ingeschat of berekend?
Kwantitatieve onderbouwing. Het is niet mogelijk om alle baten die volgen uit minder problematiek te kwantificeren. Daarom hebben is er in het rekenmodel op basis van externe bronnen en aannames een grove inschatting gemaakt van de mogelijke kostenbesparing door een lager risico op zittenblijven bij kinderen in de pleegzorg. In de reguliere populatie blijft gemiddeld 6,13% van de leerlingen zitten. Voor kinderen in de pleegzorg ligt dit percentage naar verwachting hoger, mede door instabiliteit, stress en schoolwisselingen. Omdat hiervoor geen cijfers beschikbaar zijn, maken we een grove inschatting. We nemen aan dat het zittenblijvers-percentage rond de 50% hoger ligt voor kinderen in pleegzorg dan gemiddeld, met een (ruime) bandbreedte van 20%.

Niet alle oorzaken van zittenblijven kunnen worden weggenomen door Mockingbird. We schatten in dat de stabiliteit en ondersteuning binnen constellaties kan bijdragen aan het voorkomen van tussen 15 en 35% van deze extra risico's. Deze aanname is gebaseerd op een inschatting van AEF: Mockingbird draagt bij aan enkele onderliggende oorzaken (zoals emotionele onrust en schoolwisselingen), maar kan niet alle factoren (volledig) oplossen (zoals leerproblemen of complexe thuissituaties).

Bij een doelgroep van 1.092 kinderen betekent dit dat circa 8,4 kinderen per jaar een schooljaar niet hoeven over te doen. Gemiddeld kost een extra jaar in het primair of voortgezet onderwijs ongeveer

€ 8.800 per leerling[9]. Zo komen we tot een grove inschatting van een jaarlijkse besparing tussen € 43.000 en € 105.000 euro. Net als bij andere baten geldt dat deze inschatting is gebaseerd op een situatie waarin Mockingbird volledig wordt ingezet met een goed functionerende hubhome en stabiele constellaties. De opbrengst betreft uitsluitend directe onderwijskosten; bijkomende maatschappelijke baten zoals minder leerachterstand of hogere schoolmotivatie zijn hierin niet meegenomen.

8. Minder beroep op aanvullende professionele ondersteuning

De verwachting vanuit de verandertheorie is dat door meer informele steun tussen de pleegouders binnen de constellatie, er minder inzet nodig is van jeugdzorgprofessionals. Zo zou er minder professionele ondersteuning nodig zijn bovenop de pleegzorgplaatsing.

Een belangrijke kanttekening hierbij is dat een deel van de problematiek altijd vraagt om professionele hulp, bijvoorbeeld waar het gaat om traumabehandelingen of complexere opvoedproblematiek. Informele steun van pleegouders en/of het hubhome kan dit niet voorkomen. In die situaties kan de steun van de constellaties natuurlijk wel bijdragen aan een stabielere omgeving, en daarmee bijdragen aan de effectiviteit van de behandeling.

Hoe hebben we dit ingeschat of berekend?
We hebben in verschillende sessies met pleegzorgaanbieders inschattingen gemaakt wat het werken met Mockingbird zou betekenen voor de inzet van professionele ondersteuning. Voor behandeling en begeleiding verwachten de professionals dat er geen afname is. Dit vraagt specifieke expertise, waar informele ondersteuning geen gelijkwaardige vervanging is. Wel verwachten zij besparingen op de inzet van aanvullende deeltijdpleegzorg (respijtzorg). Deze is hieronder gekwantificeerd.

Aan het einde van het onderzoek heeft een van de aanbieders aangegeven dat zij aanvullend bij één van de constellaties een andere kostenbesparing in de praktijk zagen. Daar waren in aanvulling op de behandeling van een van de pleegkinderen beschikkingen afgegeven voor vervoer van en naar de therapie, en een dagdeel bso+/dagbesteding voor een aantal uren volgend op de therapie. In de praktijk werd dit door de hubhome-ouders opgevangen: zij reden het kind naar therapie en terug, en vingen het kind de rest van het dagdeel op. Dat is voor het kind prettiger, en maakt deze extra beschikkingen overbodig. Omdat dit effect pas bij het einde van het onderzoek werd genoemd is het niet meegenomen in de sessies voor inschattingen; en daarnaast was de inschatting dat het kwantitatieve effect beperkt is, zeker in verhouding tot de intensieve inzet die dit van de hubhome-ouders vraagt[10]. Dit effect is dus niet gekwantificeerd.

Minder inzet van deeltijdpleegzorg

Binnen de reguliere pleegzorg maken pleegouders in sommige gevallen gebruik van deeltijdpleegzorg – een vorm van respijtzorg waarbij het pleegkind tijdelijk elders verblijft, vaak

[9] De centen van de sector | PO-Raad, Bekostiging 2024 aangepast voor loon- en prijscompensatie - VO-raad
[10] Per constellatie waar dit gebeurt levert dit net onder de € 2.000 op, uitgaande van ongeveer een half jaar 4 keer per maand. Dat betekent dat zelfs als ieder jaar in één op de vijf constellaties een half jaar lang wekelijks de hubhome ouder een dagdeel vervoer en dagbesteding verzorgt, de totale besparing slechts ongeveer € 41k is.

enkele weekenden per maand. De inzet hiervan is bedoeld om pleegouders te ontlasten en daarmee de plaatsing stabiel te houden.

Mockingbird biedt in de praktijk alternatieven voor deze inzet. Binnen een constellatie kunnen pleegouders steun vinden bij elkaar, bijvoorbeeld door het delen van ervaringen of het tijdelijk overnemen van zorgtaken. Ook het hubhome kan hierin een rol spelen, bijvoorbeeld door het aanbieden van logeeropvang of praktische ondersteuning. Deze informele steunstructuren maken dat pleegouders minder vaak op formele deeltijdpleegzorg hoeven terug te vallen.

Tegelijkertijd geldt dat niet alle vormen van deeltijdpleegzorg door Mockingbird kunnen worden vervangen. In sommige gevallen is er sprake van zwaardere problematiek of structurele overbelasting, waarbij een informele oplossing niet volstaat. Ook kunnen organisatorische of juridische overwegingen een rol spelen in de keuze voor formele respijtzorg.

Hoe hebben we dit ingeschat of berekend?
In verschillende werksessies met pleegzorgaanbieders hebben we de mogelijke impact van Mockingbird op de inzet van deeltijdpleegzorg besproken. Daarbij kwamen de volgende inzichten naar voren.

- In de huidige situatie maakt naar schatting ongeveer 10% van de pleegkinderen in voltijdpleegzorg aanvullend gebruik van deeltijdpleegzorg.
- Aanbieders verwachten dat Mockingbird deze inzet deels kan vervangen. De ingeschatte reductie lag in de sessies tussen de 33% en 50% van de pleegkinderen die nu deeltijdpleegzorg krijgen.
- Aanbieders gaven daarbij expliciet aan dat het afhankelijk is van de samenstelling van de constellatie en de mate waarin het hubhome daadwerkelijk logeeropvang biedt.

In het rekenmodel gaan we uit van:

- 1.092 pleegkinderen in Mockingbird (structurele situatie 2030)
- 10% daarvan maakt anders gebruik van deeltijdpleegzorg (109 kinderen)
- Een gemiddelde jaarlijkse kostprijs per kind van €7.585, gebaseerd op de handreiking Tarifering en Inkoop Pleegzorg (2023) van de VNG. Uitgaande van inspanningsgerichte inkoop en het advies om bij deeltijdpleegzorg altijd drie etmalen per keer te declareren en uit te gaan van tweemaal per maand, komen de gemiddelde kosten voor deeltijdpleegzorg per kind per jaar uit op € 7.585,-.

Op basis van de verwachte afname (33%–50%) en een kostprijsrange (€6.500 – €9.000) schatten we in dat de totale besparing van dit effect tussen de 248.000 en 443.000 euro is.

9. Voorkomen van breakdowns (kwalitatieve baten)

Een breakdown is een voortijdige, ongeplande beëindiging van een pleegzorgplaatsing. Zulke situaties zijn doorgaans ingrijpend voor zowel het pleegkind als de pleegouders. Voor het kind betekent een breakdown vaak het verlies van een vertrouwde omgeving, extra overplaatsingen en een verhoogd risico op stressklachten, hechtingsproblemen en onderbreking van onderwijs of behandeling. Voor pleegouders gaan breakdowns gepaard met gevoelens van falen, frustratie en verlies van vertrouwen in het pleegzorgsysteem, wat in sommige gevallen leidt tot uitstroom als pleeggezin.

Mockingbird kan naar verwachting bijdragen aan het voorkomen van breakdowns. Door het creëren van een informele en structurele steunomgeving – met andere pleeggezinnen, het hubhome en de begeleider – ontstaat eerder zicht op spanningen binnen het gezin. Ook is er ruimte voor het delen van ervaringen, het normaliseren van zorgen en tijdelijke ontlasting, bijvoorbeeld door logeeropvang bij het hubhome. Deze elementen helpen voorkomen dat spanningen escaleren en een plaatsing voortijdig eindigt.

Breakdowns raken vaak aan factoren zoals overbelasting, sociaal isolement, gebrek aan begeleiding of een mismatch tussen kind en gezin. Precies op deze punten heeft Mockingbird mogelijk versterkende effecten. Voor breakdowns die vooral samenhangen met gedragsproblematiek of de oudere leeftijd van het kind zal de impact beperkter zijn.

Ook voor pleegouders kan het voorkomen van breakdowns positief uitwerken: zij ervaren minder stress en frustratie, voelen zich meer gesteund en staan er minder alleen voor. Daarmee draagt Mockingbird bij aan het behoud van pleegouders – een belangrijke factor gezien het structurele tekort aan pleeggezinnen. Uit eerder onderzoek blijkt dat breakdowns een veelvoorkomende reden zijn voor pleegouders om te stoppen met pleegzorg[11].

De baten van het voorkomen van breakdowns zijn moeilijk in euro's uit te drukken, maar worden maatschappelijk als groot ervaren. Het gaat onder meer om:

- Minder stressgerelateerde (gezondheids)klachten op de korte en lange termijn
- Grotere kans op succesvolle afronding van traumabehandeling
- Continuïteit in onderwijs en betere schoolresultaten
- Sterker gevoel van veiligheid en gehechtheid
- Betere voorbereiding op zelfstandigheid en volwassenheid
- Verhoogde veerkracht en weerbaarheid in latere levensfasen

Deze kwalitatieve opbrengsten zijn niet afzonderlijk meegenomen in de doorrekening, maar vormen een onderdeel van het maatschappelijk effect van Mockingbird.

In opbrengstpost 10 werken we de kwantitatieve gevolgen van breakdowns verder uit, waaronder de inzet van crisisopvang of jeugdzorg met verblijf.

10. Minder crisisopvang en/of jeugdzorg met verblijf nodig

Wanneer een breakdown wordt voorkomen, hoeft een kind minder vaak (acuut) te worden doorgeplaatst naar een zwaardere vorm van jeugdhulp. Juist deze vormen – zoals crisisopvang, gezinshuizen of residentiële jeugdzorg – zijn duur en intensief, en worden vaak ingezet na beëindiging van een reguliere pleegzorgplaatsing. De verwachting is dat met Mockingbird een deel van deze breakdowns voorkomen kan worden, wat leidt tot maatschappelijke kostenbesparing.

De besparing bestaat uit twee elementen: het verschil in kosten voor pleegzorg t.o.v. de zorg die na een breakdown ingezet wordt, en tijdelijke extra kosten voor crisisopvang.

[11] Nederlands Jeugdinstituut & Stichting Alexander (2019). Waarom stoppen pleegouders? Onderzoek naar redenen om te stoppen en aangrijpingspunten om pleegouders te behouden. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.

Hoe hebben we dit ingeschat of berekend?
In verschillende sessies met pleegzorgaanbieders hebben we ingeschat wat de verwachte afname is van het aantal breakdowns als gevolg van het werken met Mockingbird. Deze inschattingen zijn vervolgens gecombineerd met informatie over wat er doorgaans gebeurt na een breakdown (waar kinderen terechtkomen en hoe lang zij daar verblijven), om te bepalen wat de verwachte afname is in de inzet van crisisopvang en jeugdzorg met verblijf.

Omdat deze inschattingen niet met zekerheid te maken zijn, hanteren we in de maatschappelijke business case een bandbreedte voor zowel het aantal breakdowns dat wordt voorkomen, als voor de kosten per breakdown. Voor dat laatste gebruiken we foutenvoortplanting, waarbij we rekening houden met onzekerheid over de duur van het verblijf na breakdown.

Verandering in breakdownpercentage - Het landelijke breakdownpercentage van pleegzorgplaatsingen is 2,6%. De eerste stap was het komen tot een inschatting van het breakdownpercentage binnen Mockingbird. Hiervoor hebben we onderstaande methoden toegepast.

- **Inschattingen aanbieders #1.** In sessies met pleegzorgaanbieders met Mockingbird vroegen we uit welke afname zij verwachten van het aantal breakdowns binnen hun organisatie. Hierbij was de inschatting dat 45% van het aantal breakdowns naar verwachting had kunnen worden voorkomen als het pleeggezin binnen een constellatie actief was geweest.
- **Inschattingen aanbieders #2.** In een sessie met pleegzorgaanbieders die nog niet met Mockingbird werken, hebben we stuk voor stuk de casussen van één aanbieder doorlopen waarbij sprake was van een breakdown. Uit de cijfers van deze pleegzorgaanbieder bleek dat in een jaar tijd bij ongeveer 24 van de 1.000 pleegkinderen sprake was van een breakdown (2,4%). De inschatting van de aanwezige professionals was dat bij 75% van deze breakdowns een constellatie mogelijk ondersteunend had kunnen zijn[12], bijvoorbeeld door ondersteuning van een hubhome en/of logeren. Niet bij al deze breakdowns zal het ook daadwerkelijk lukken een breakdown te voorkomen. We hanteren daarom in het rekenmodel een inschatting dat Mockingbird 50% van deze potentieel te voorkomen breakdowns ook daadwerkelijk voorkomt – wat neerkomt op 37,5% van de totale breakdowns.
- **Wetenschappelijke literatuur.** We hebben bovenstaande inschattingen naast de wetenschappelijke literatuur gelegd rondom verklarende factoren voor breakdowns, met name de meta-analyse van Konijn et al. (2019) en het proefschrift van Konijn (2021) over plaatsingsstabiliteit in de pleegzorg. Belangrijke breakdownfactoren die daarin worden benoemd zijn:

Categorie	Breakdownfactoren
Kindfactoren	▸ Gedragsproblemen (vooral externaliserend gedrag) ▸ Trauma-ervaringen ▸ Oudere leeftijd van pleegkind ▸ Geschiedenis van mishandeling/verwaarlozing
Gezinsfactoren	▸ Geen plaatsing bij verwanten (non-kinship care) ▸ Mismatch tussen kind & pleeggezin ▸ Onvoldoende opvoedvaardigheden

[12] Bij deze casussen ging het bijvoorbeeld over pleeggezinnen waarbij de pleegouders besloten te scheiden of er persoonlijke omstandigheden waren, zoals ziekte of een sterfgeval in de familie.

Systeem en begeleiding	▸ Onvoldoende ondersteuning voor pleegouders ▸ Gebrek aan training in trauma-sensitieve zorg ▸ Instabiliteit in begeleiding (veel wissels)
Beleving van het kind	▸ Weinig inspraak of erkenning voor het perspectief van het kind
Sociale context	▸ Gebrek aan informele steun ▸ Sociale isolatie van het pleeggezin

Hoewel we op basis van deze onderzoeken geen percentages vast kunnen stellen, biedt het onderzoek wel de bevestiging dat ten minste een deel van de breakdowns raakt aan factoren waarbij Mockingbird ondersteunend werkt. Bij breakdowns die (voornamelijk) samenhangen met gedragsproblemen kan Mockingbird mogelijk wel helpen het pleeggezin te ontlasten, maar kan maar beperkt iets betekenen in de problematiek zelf. Ook bij bestandpleegzorg en een oudere leeftijd van het pleegkind is er een grotere kans op een breakdown; hier zal Mockingbird waarschijnlijk maar zeer beperkt impact hebben.

- **Reflectie klankbordgroep.** Tot slot hebben we de klankbordgroep gevraagd te reflecteren op de inschattingen van pleegzorgaanbieders. Uit dit gesprek bleek dat zij tot maximaal 50% van de breakdowns voorkomen weliswaar hoog vinden, maar niet onmogelijk achten. Wanneer rekening wordt gehouden met bovengenoemde factoren voor breakdowns en de redenen die pleegouders aandragen om te stoppen met pleegzorg, dan acht de klankbordgroep het aannemelijk dat werken in constellaties bij een aanzienlijk deel van de breakdowns een positief verschil kan maken. Een deel van de breakdowns kan daarmee worden voorkomen.

In de uitgangspositie voor 2030 gaan we uit van 1.092 pleegkinderen binnen Mockingbird. Op basis van landelijke cijfers is het gemiddelde breakdownpercentage in reguliere pleegzorg 2,6%, wat zou neerkomen op ruim 28 breakdowns per jaar. Alles overwegend hanteren we in het rekenmodel een verwachte afname van breakdowns binnen Mockingbird binnen een bandbreedte tussen de 37,5% en 45%. Bij 1.092 kinderen binnen Mockingbird betekent dit dat jaarlijks tussen de 11 en de 13 breakdowns worden voorkomen.

Kosten van een breakdown – Om vervolgens tot een besparing te komen, hebben we een inschatting nodig van de kosten die samenhangen met een breakdown. Hierbij kijken we met name naar de plaats waar een kind naartoe gaat nadat er een breakdown heeft plaatsgevonden. Op basis van gesprekken met professionals en landelijke data is een onderscheid gemaakt tussen jonge (0–11 jaar) en oudere (12–18 jaar) pleegkinderen. Aanbieders wijzen er immers op dat na een breakdown jonge kinderen vaker opnieuw geplaatst worden in een pleeggezin of gezinshuis, terwijl oudere kinderen vaker doorstromen naar residentiële voorzieningen of begeleid wonen. De groep pleegkinderen van 18+ is in deze inschattingen niet meegenomen.

Er is door de aanbieders per leeftijdscategorie een inschatting gemaakt over waar pleegkinderen terecht komen na een breakdown. Van elke categorie hebben we vervolgens een kostprijs per jaar vastgesteld op basis van eerdere onderzoeken, de maatschappelijke prijslijst en online tarievenlijsten. Voor de besparing kijken we naar het verschil in kosten tussen pleegzorg en de nieuwe verblijfsplek van de jeugdigen na een breakdown.

Voor jongere kinderen gaan we uit van een vervolgtraject van maximaal vijf jaar. Daarnaast rekenen we een opslag voor kinderen die in de eerste vijf jaar in een gezinshuis of een residentiële

voorziening verbleven, omdat het niet aannemelijk is dat al deze kinderen na vijf jaar geen vervolgplaats meer nodig hebben. Voor oudere kinderen rekenen we met drie jaar. Omdat niet altijd precies te voorspellen is hoe lang een jeugdige in de vervolgvoorziening verblijft, hanteren we in onze analyse bandbreedtes, gebaseerd op foutenvoortplanting.

Voor jongeren van 0–11 jaar komt de gemiddelde kosten voor een breakdown daarmee uit tussen de 172.000 en 295.000 euro. Voor kinderen tussen de 12 en 18 jaar is dit tussen de 74.000 en 135.000 euro.

Minder inzet van crisisopvang als gevolg van breakdowns

Wanneer breakdowns worden voorkomen, wordt ook minder vaak een beroep gedaan op tijdelijke crisisopvang. In veel gevallen verblijven kinderen na een breakdown eerst enkele weken of maanden in een crisisvoorziening, bijvoorbeeld in een residentiële crisisopvang of bij een crisispleeggezin. Deze periode vormt vaak een noodzakelijke overbrugging voordat een nieuwe plek beschikbaar is. Door breakdowns te voorkomen, wordt ook dit tijdelijke verblijf minder vaak nodig.

Omdat crisisopvang vaak geen vervangende verblijfsvorm op zichzelf is, maar een tijdelijke stap binnen het bredere traject na een breakdown, hebben we de kosten hiervan als een opslag berekend bovenop de kosten van de uiteindelijke vervolgvoorziening.

Vaststellen van de waarden

Tijdelijke opvang na breakdown

In gesprekken met aanbieders is aangegeven dat niet elk kind na een breakdown direct wordt herplaatst. Een deel van hen verblijft eerst in een crisisvoorziening. De inschatting is dat dit voor ongeveer 11,7% van de jongere kinderen (0–11 jaar) en 40% van de oudere jongeren (12–18 jaar) geldt.

Kosten van crisisopvang

Voor beide leeftijdsgroepen hebben we in het rekenmodel doorgerekend wat de gemiddelde kosten zijn van deze tijdelijke opvang, uitgaande van een bandbreedte van 3 tot 9 maanden. De gemiddelde duur van crisisopvang is op basis van gesprekken met aanbieders vastgesteld op 3 tot 9 maanden, met een gemiddelde van 6 maanden per kind (180 dagen). We nemen aan dat deze crisisopvang gemiddeld in de helft van de gevallen plaatsvindt bij crisisopvang en voor de helft in crisispleegzorg.

Aantal breakdowns voorkomen én minder crisisopvang nodig

De besparing ontstaat alleen bij de breakdowns die met Mockingbird worden voorkomen. Op basis van het basisscenario (zie opbrengst 10) gaan we uit van ruim 10 breakdowns die jaarlijks worden voorkomen, waarvan:

- bij kinderen van 0–11 jaar circa 11,7% normaal gesproken naar crisisopvang zou gaan
- bij jongeren van 12–18 jaar dit geldt voor ongeveer 40% van de gevallen

Omdat de duur en het tarief van crisisopvang kunnen variëren, is ook hier een bandbreedte berekend met behulp van foutenvoortplanting. De foutmarge is berekend op basis van de onzekerheid in zowel duur als tarief. De ingeschatte besparing op crisisopvang in het uitgangsscenario ligt daarmee tussen de 40.000 en 199.000 euro.

Totaal berekend effect vanwege minder breakdowns
De totale ingeschatte besparing voor het effect minder breakdowns is daarmee tussen de €1,6 en 2,3 miljoen euro.

11. Minder onveiligheid in pleeggezinnen

Een kind heeft recht op een veilige omgeving om in op te groeien; zeker wanneer een kind noodgedwongen onder verantwoordelijkheid van de overheid uit huis wordt geplaatst. Ook in pleeggezinnen is veiligheid echter niet altijd gegarandeerd. Zeker wanneer er sprake is van sociale isolatie, en het toezicht vanuit de betrokken instanties onvoldoende is, kan dit tot schrijnende situaties leiden. Door het vergroten van de sociale cohesie en het verminderen van spanningen is de verwachting dat Mockingbird hier een positieve impact op kan hebben.

Kwalitatieve beschrijving van opbrengst
Binnen de constellaties is er regelmatig contact tussen de pleeggezinnen onderling, en tussen het pleeggezin en de hubhome-ouders. Signalen van onveiligheid (zowel mishandeling als verwaarlozing) worden daardoor naar verwachting eerder opgepikt; bijvoorbeeld omdat hubhome-ouders afwijkend gedrag bij een van de kinderen signaleren, of doordat het pleegkind iemand uit de constellatie in vertrouwen neemt. Daarnaast kan het risico op onveiligheid potentieel ook direct verkleind worden. Spanningen in een gezin spelen hier vaak een rol in. De steun die pleegouders in Mockingbird ervaren, kan ervoor zorgen dat deze spanningen minder hoog oplopen, waardoor de kans op incidenten kleiner is.

12. Betere relatie met broertjes/zusjes en ouders

De verwachting is dat wanneer pleegkinderen samen met hun broertjes/zusjes in dezelfde constellatie worden geplaatst, zij vaker en beter contact kunnen onderhouden. Ook heeft een deel van de pleegkinderen naar verwachting beter contact met de eigen ouders wanneer het hubhome als ontmoetingsplek dient. Omdat er (nog) geen beschikbare cijfers zijn over het contact en de relatie met broertjes/zusjes en ouders binnen Mockingbird, lichten we de mogelijke waarde van contact met we alleen kwalitatief toe.

Kwalitatieve beschrijving van opbrengst
Het behouden van betekenisvolle relaties met broertjes, zusjes en ouders draagt bij aan de emotionele ontwikkeling, identiteit en het welzijn van pleegkinderen. In reguliere pleegzorg is het contact met familieleden vaak afhankelijk van planning, vervoer en formele afspraken waardoor relaties kunnen verwateren of onder druk komen te staan. Binnen Mockingbird ontstaan er bij de maandelijkse bijeenkomsten meer laagdrempelige contactmomenten tussen broertjes en zusjes, waardoor relaties op een natuurlijkere manier in stand blijven of kunnen verbeteren. Daarnaast kan het hubhome dienen als een neutralere ontmoetingsplek tussen pleegkinderen en de eigen ouders. De verwachte opbrengsten zijn onder andere:

- Een sterker gevoel van verbondenheid met broertjes en zusjes
- Minder gevoelens van verlies of eenzaamheid
- Lagere drempel tot contact met biologische ouders door het gebruik van het hubhome als ontmoetingsplek
- Positievere houding van pleegkinderen tegenover hun situatie, doordat familiecontact geïntegreerd is in het dagelijks leven

- Minder loyaliteitsconflicten: kinderen hoeven minder te kiezen tussen ‘pleeggezin’ en ‘biologische familie’

Mockingbird kan op deze manier een langdurig positief effect hebben op pleegkinderen en hun relaties met familie. Het model draagt bij aan het behoud en herstel van belangrijke familiebanden, waardoor de negatieve impact van een uithuisplaatsing en verblijf in pleegzorg deels kan worden verzacht.

13. Pleegkinderen profiteren van vriendschap en lotgenotencontact

Binnen de Mockingbird-constellaties ontstaat op een natuurlijke en laagdrempelige manier contact tussen (pleeg)kinderen uit verschillende gezinnen. Door gezamenlijke activiteiten binnen de constellatie leren kinderen elkaar kennen en ontstaat er ruimte voor vriendschap en herkenning. De verwachting is dat deze sociale verbindingen bijdragen aan het gevoel van veiligheid, zelfvertrouwen en verbondenheid. De waarde van vriendschap en herkenning laat zich echter niet makkelijk in euro’s vatten. Ook zijn er hiervoor nog geen beschikbare cijfers binnen Mockingbird. We beschrijven dit effect daarom kwalitatief.

Kwalitatieve beschrijving van opbrengst
Vriendschappen zijn van grote waarde in de ontwikkeling van kinderen en jongeren. Voor pleegkinderen geldt dit in het bijzonder: zij hebben vaker te maken met verlieservaringen, loyaliteitsconflicten en gevoelens van anders-zijn. Binnen reguliere pleegzorg ontbreekt soms een vanzelfsprekende sociale omgeving waarin zij zich kunnen spiegelen aan anderen met soortgelijke ervaringen. Mockingbird doorbreekt dit isolement door het creëren van een veilige, sociale gemeenschap waarin pleegkinderen elkaar structureel ontmoeten. De verwachte opbrengsten zijn onder andere:

- Meer kansen op het opbouwen van vriendschappen in een vertrouwde context
- Herkenning en erkenning van gedeelde ervaringen met andere pleegkinderen
- Versterkt gevoel van normaliteit en eigenwaarde
- Vermindering van gevoelens van eenzaamheid of ‘anders zijn’
- Meer plezier, ontspanning en ruimte om ‘gewoon kind’ te zijn
- Sociale vaardigheden ontwikkelen in een veilige setting
- Positieve groepsdynamiek waarin kinderen elkaar kunnen steunen

Vriendschappen en lotgenotencontact dragen bij aan het opbouwen van veerkracht, vergroten het zelfvertrouwen en creëren een gevoel van thuishoren – zowel binnen het netwerk als in de samenleving. Door deze sociale context te bieden, draagt dit bij aan het welbevinden en de toekomstige sociale relaties van pleegkinderen.

14. Positievere ervaring pleegouders door meer steun en draagkracht

Het zorgen voor een pleegkind kan intensief, veeleisend en soms eenzaam zijn. Binnen het Mockingbird-model worden pleegouders omringd door een netwerk van pleegouders én een ondersteunend hubhome. In deze post nemen we de kwalitatieve baten van een positievere ervaring van pleegouders mee. Uiteindelijk is de verwachting dat dit leidt tot het voorkomen van breakdowns. Zie voor een uitwerking daarvan opbrengst 10.

Kwalitatieve omschrijving van opbrengst
De informele ondersteuning vanuit de Mockingbirdconstellaties vergroot naar verwachting het gevoel van draagkracht, betrokkenheid en vertrouwen van pleegouders. Door onderlinge verbinding, praktische hulp en het delen van ervaringen voelen pleegouders zich minder alleen en beter toegerust voor hun rol. Deze herkenning en laagdrempelige ondersteuning dragen bij aan meer balans en voldoening in het pleegouderschap. De verwachte opbrengsten zijn onder andere:

- Verhoogd gevoel van steun en verbondenheid met andere pleegouders
- Lagere ervaren druk en minder gevoelens van overbelasting
- Meer zelfvertrouwen en reflectie op de eigen rol als pleegouder
- Meer plezier en motivatie in het pleegouderschap
- Grotere bereidheid om langer beschikbaar te blijven als pleeggezin

Door pleegouders structureel te ondersteunen, wordt niet alleen hun welzijn versterkt, maar ook de stabiliteit van de plaatsingen die zij bieden. Een tevreden, gemotiveerde pleegouder vormt immers een stevige basis voor het pleegkind.

15. Extra plaatsingen

Een van de structurele uitdagingen binnen de pleegzorg is het vinden van voldoende beschikbare pleeggezinnen. Ook als Mockingbird succesvol is, zal het werven van nieuwe pleegouders noodzakelijk blijven. Het tekort is immers te groot en te hardnekkig om te verwachten dat dit model de gehele behoefte opvangt. Tegelijkertijd biedt Mockingbird belangrijke kansen om het pleegzorgsysteem te versterken, niet alleen door het behouden van pleeggezinnen, maar ook door het aantrekkelijker maken van pleegouderschap voor nieuwe kandidaten.

De verwachting vanuit de verandertheorie is dat Mockingbird op verschillende manieren bijdraagt aan extra plaatsingen.

- Door een positievere ervaring bij bestaande pleegouders (zie opbrengst 14), blijven meer pleegouders actief binnen het systeem.
- Door het creëren van een positiever beeld van pleegouderschap in de omgeving (zie opbrengst 16), melden zich mogelijk meer nieuwe pleegouders aan.
- Daarnaast maakt de ondersteuning binnen de constellatie het voor een klein deel van de pleeggezinnen mogelijk om een extra pleegkind op te nemen, waar dat in de reguliere pleegzorg mogelijk niet haalbaar zou zijn geweest.

Hoe hebben we dit ingeschat of berekend?
Kwantitatief – In het rekenmodel is een verkenning gemaakt van de potentiële baten bij een lichte stijging van het aantal beschikbare pleegzorgplaatsen. Deze inschatting is gebaseerd op gegevens van Jeugdzorg Nederland, NVP en NJI over uitstroomredenen van pleegouders. Wij schatten in dat circa 17% van het jaarlijkse uitstroomvolume mogelijk beïnvloedbaar is via factoren waar Mockingbird op inspeelt (zoals betere ondersteuning, minder systeemdruk en meer verbondenheid). We nemen aan dat dit resulteert in een netto behoud tussen 1,4% en 3,4% van de pleegouders. In het rekenmodel gaan we uit van gemiddeld 6 tot 10 gezinnen per constellatie. Voor 105 constellaties betekent dit dat er tussen de 630 en 1.050 pleeggezinnen actief zijn.

Om de baten hiervan te berekenen, is gekeken naar het kostenverschil per kind per jaar tussen verblijf in een pleeggezin en alternatieven zoals een gezinshuis. Dit verschil is geraamd op €41.020 per kind per jaar.

Niet elke extra plek leidt daadwerkelijk tot een plaatsing. Daarom hebben we een correctiefactor toegepast om te corrigeren voor matchingsproblemen (niet elk kind kan succesvol geplaatst worden binnen elk gezin). Deze correctiefactor is 30% en is gebaseerd op inschattingen.

Daarmee komt de totale besparing op naar schatting tussen € 274.000 en € 869.000. De relatief grote bandbreedte wordt hierbij met name veroorzaakt door de onzekerheidsmarge bij de inschatting van het aantal pleegouders dat behouden wordt.

16. Positiever beeld van pleegouderschap richting omgeving

De publieke beeldvorming speelt een belangrijke rol in de werving van pleegouders: verhalen over overbelasting, complexe problematiek en gebrek aan ondersteuning kunnen een remmend effect hebben op de bereidheid om pleegouder te worden. Mockingbird biedt een alternatief perspectief. Door pleeggezinnen te omringen met steun, verbinding en gedeelde verantwoordelijkheid, ontstaat er een positievere praktijkervaring – en daarmee ook een aantrekkelijker beeld van pleegouderschap naar de buitenwereld.

Kwalitatieve omschrijving van opbrengst
De verwachting is dat dit een positieve werking kan hebben op potentiële pleegouders. Wanneer pleeggezinnen met vertrouwen en voldoening over hun rol spreken, wekt dat interesse en verlaagt het de drempel voor anderen om zich aan te melden. De verwachte effecten zijn onder andere:

- Meer positieve verhalen en mond-tot-mondreclame over pleegouderschap
- Realistisch, maar hoopgevend beeld van pleegzorg als gedeelde verantwoordelijkheid
- Grotere bereidheid in de omgeving om pleegzorg te overwegen
- Positieve bijdrage aan het maatschappelijk imago van pleegzorg als waardevolle vorm van opvoeden

De verandertheorie wijst op een positiever beeld van pleegouderschap richting de omgeving, zie ook. Dat kan ofwel betekenen dat je bespaart op de werving van pleegouders (omdat je minder inspanningen hoeft te leveren om tot hetzelfde aantal pleegouders te komen); ofwel dat je meer plaatsingen kunt realiseren, omdat je bij gelijkblijvende wervingsinspanningen op meer pleegouders uitkomt. In het eerste geval bespaar je wel op werving, maar heb je niet méér plaatsingen; in het tweede geval heb je extra plaatsingen, maar bespaar je niet op de werving. Gezien het chronische tekort aan pleegouders, en de brede maatschappelijke wens om kinderen zo thuis mogelijk te plaatsen, gaan we er vanuit dat het realiseren van meer plaatsingen de wenselijke keuze is. We voorzien dan dus geen besparingen op de werving, maar wel baten door extra plaatsingen. Zie ook opbrengst 15.

17. Grotere tevredenheid en voldoening bij pleegzorgprofessionals

Ook pleegzorgprofessionals spelen een cruciale rol in de stabiliteit en kwaliteit van pleegzorg. Hun betrokkenheid, deskundigheid en beschikbaarheid zijn bepalend voor het succes van plaatsingen. Tegelijkertijd is bekend dat zij in de praktijk regelmatig te maken hebben met een hoge caseload, emotioneel belastend werk en beperkte tijd voor duurzame relatieopbouw met pleeggezinnen.

Binnen Mockingbird verandert de rol van pleegzorgprofessionals: zij werken nauw samen met het hubhome en de constellatie als geheel, en zien vanuit deze structuur vaker positieve ontwikkelingen bij zowel pleeggezinnen als pleegkinderen.

Kwalitatieve beschrijving van opbrengst
De verwachting vanuit aanbieders die werken met Mockingbird is dat de werkwijze binnen constellaties leidt tot meer werkplezier en voldoening bij een deel van de pleegzorgprofessionals. De verwachte opbrengsten zijn onder andere:

- meer werkplezier door samenwerking in een sterker netwerk;
- meer ruimte voor preventief en oplossingsgericht werken;
- zicht op positieve resultaten in plaats van enkel crisisinterventie;
- verhoogde professionele autonomie en vertrouwen;
- bijdrage aan behoud en duurzame inzetbaarheid van pleegzorgprofessionals.

Mockingbird draagt hiermee niet alleen bij aan het welzijn van kinderen en gezinnen, maar ook aan het versterken van het werkplezier en de motivatie van de mensen die zich dagelijks inzetten voor de pleegzorg. Verhoogde werktevredenheid draagt mogelijk bij aan het behoud van pleegzorgprofessionals. Hierdoor kunnen kosten worden vermeden die gemoeid zijn met werving, selectie en het inwerken van nieuwe medewerkers. Hierbij gaan we ervan uit dat dit effect vooral geldt voor de Mockingbirdbegeleiders, en dus in mindere mate voor de teamleiders en gedragswetenschappers. Hun werk verandert naar verwachting beperkt door Mockingbird.

Hoe hebben we dit ingeschat of berekend?
Kwantitatief - In het rekenmodel is op basis van de huidige praktijk en externe bronnen een inschatting gemaakt van de vermeden kosten. Het gemiddelde verloop in de sector is 13,2%[13]. Niet al het verloop is gerelateerd aan werkplezier. Op basis van een analyse van uitstroomredenen in de jeugdzorg[14] schatten we in dat werkplezier effect kan hebben op 20 tot 30% van dit verloop. In het rekenmodel gaan we er van uit dat iedere Mockingbirdbegeleider 2 constellaties begeleidt.

De gemiddelde kosten om een medewerker te vervangen zijn door het ministerie van VWS en Jeugdbescherming West geraamd op €54.188 per fte[15]. Zo komen we tot een inschatting van een effect tussen € 50.000 en € 138.000.

3.6 Reflectie op de kwalitatieve opbrengsten

Bij sociale innovaties rijst vanzelfsprekend de vraag wat de kosten zijn en wat de verwachte opbrengsten zijn. Tegelijkertijd is niet alles van waarde eenvoudig uit te drukken in euro's. Een nieuwe werkwijze kan het werk efficiënter of goedkoper maken, maar kan ook leiden tot kwalitatieve verbeteringen die pas op langere termijn volledig tot uiting komen. Het meten en wegen van dergelijke kwalitatieve opbrengsten is echter niet eenvoudig. Dat zien we ook in het geval van Mockingbird als werkwijze in Nederland.

[13] 5. Arbeidsmarkt | Publicaties | Jeugdautoriteit
[14] De staat van de arbeidsmarkt jeugdzorg 2024 - brancheanalyse - AZW Info
[15] Kosten inwerkproces nieuwe medewerker primair proces binnen jeugdzorg | Jeugdzorg werkt!

In deze maatschappelijke businesscase zijn zowel financiële (kwantitatieve) als maatschappelijke (kwalitatieve) opbrengsten in kaart gebracht. Hoewel het verleidelijk is om kosten en baten vooral in euro's af te wegen, doet dat geen recht aan de kern van de afweging. De keuze voor het inzetten van Mockingbird draait niet alleen om kostenbesparing, maar ook om de vraag hoe Mockingbird bij kan dragen aan het verbeteren van de kwaliteit en duurzaamheid van pleegzorg in Nederland.

Op basis van de verandertheorie en de gesprekken met betrokkenen kunnen de maatschappelijke opbrengsten van verbeteringen in pleegzorg op verschillende niveaus worden geïdentificeerd. Deze opbrengsten raken aan alle leefdomeinen, van onderwijs en werk tot gezondheid, relaties en (financiële) zelfredzaamheid. Hoewel deze effecten niet automatisch of uitsluitend voortvloeien uit het werken met Mockingbird, sluit de werkwijze aan bij thema's die hierin een rol spelen – zoals het versterken van onderlinge steun, het vergroten van stabiliteit, en het eerder signaleren van spanningen.

Veel van deze opbrengsten vallen buiten het directe jeugdzorgdomein en beïnvloeden meerdere lagen van het pleegzorgsysteem:

- Voor pleegkinderen: meer continuïteit in pleegzorgplaatsingen, sociale verbondenheid, behoud van belangrijke relaties, en de kans op emotioneel herstel in een stabiele omgeving.
- Voor pleegouders: meer draagkracht, erkenning en ondersteuning, wat hen in staat stelt langer en met meer voldoening pleegzorg te bieden.
- Voor professionals: meer werkplezier en de ruimte om meer in samenwerking met pleegouders te werken aan een stabiel netwerk rondom pleegkinderen.
- Voor het systeem als geheel: een verschuiving van individuele ondersteuning naar gedeelde verantwoordelijkheid, met ruimte voor informele steun en verbondenheid.

Deze opbrengsten versterken elkaar en dragen bij aan het voorkomen van breakdowns, minder overplaatsingen, continuïteit in onderwijs en aan grotere (emotionele) stabiliteit bij kinderen. Op langere termijn raken deze opbrengsten aan domeinen als mentale gezondheid, onderwijskansen, arbeidsparticipatie en maatschappelijke zelfredzaamheid. De precieze impact van een stabielere jeugd voor pleegkinderen op de lange termijn is moeilijk te voorspellen. Wat wel duidelijk is, is dat Mockingbird raakt aan een urgente behoefte van pleegouders aan meer steun én – mede daardoor - bijdraagt aan een stabieler thuis voor pleegkinderen. Daarmee rijkt de impact van Mockingbird verder dan alleen de financiële besparingen kunnen vangen.

3.7 Schaalbaarheid van Mockingbird

Het rekenmodel gaat uit van structurele inbedding van Mockingbird bij 15 pleegzorgaanbieders. Hiermee krijgen we zich op de jaarlijkse kosten en opbrengsten voor het structureel werken met de Mockingbirdwerkwijze. In werkelijkheid is Mockingbird daar nog niet. Sinds 2021 wordt Mockingbird ingezet in Nederland. Jaarlijks komen er constellaties bij. Ook verdiepen pleegzorgaanbieders in verschillende regio's zich op dit moment in het werken met Mockingbird. In onze gesprekken hebben we enkele aandachtspunten rondom schaalbaarheid opgehaald. Deze zijn niet in het rekenmodel opgenomen, maar wel relevant voor de afweging van waar en hoe het model geïmplementeerd kan worden. We lichten deze hieronder toe.

Haalbaarheid opschaling van het aantal hubhomes, met name in stedelijke context. Een hubhome heeft idealiter een woning met voldoende ruimte voor de maandelijkse bijeenkomsten. Gezien een constellatie van 6 tot 10 gezinnen, kan het aantal deelnemers aan bijeenkomsten snel oplopen. Veel woningen in Nederland, vooral in stedelijke gebieden, zullen niet voldoende ruimte bieden voor zulke bijeenkomsten. Dit kan het moeilijk maken om op grotere schaal voldoende geschikte hubhomes te vinden. Wanneer een hubhome geen geschikte ruimte biedt voor bijeenkomsten, kunnen de kosten voor het huren van externe locaties toenemen. Het is onzeker of het huidige activiteitenbudget toereikend zal zijn om deze extra kosten te dekken.

Impact op de tevredenheid van professionals. We begrijpen vanuit de gesprekken hoe het werken met constellaties voor een deel van de pleegzorgbegeleiders een positieve aanvulling is op het werk. Voor deze groep achten we het aannemelijk dat het werkplezier en de voldoening in het werk toe zullen nemen. Dit geldt echter niet voor alle professionals in de pleegzorg. Mockingbird vraagt een andere manier van werken, waarbij meer wordt gelegd op samenwerking met pleeggezinnen en het inzetten van hun netwerk. Daarnaast vinden de bijeenkomsten plaats in het weekend, wat voor sommige professionals onwenselijk of ingewikkeld kan zijn. Zolang er naast Mockingbird nog genoeg reguliere pleegzorgbegeleiders nodig zijn, dan hoeft dit niet problematisch te zijn. In het opschalen van Mockingbird vraagt de match tussen wat Mockingbird vraagt en de voorkeuren van de begeleider echter wel aandacht. Alleen als die match goed is, draagt Mockingbird bij aan meer werkplezier en daarmee het behoud van pleegzorgprofessionals.

Balans tussen de verwachtingen van het hubhome en de vergoeding. Binnen de Mockingbird-werkwijze spelen de hubhomes een centrale rol. Ze bieden praktische ondersteuning, nabijheid en steun, wat essentieel is voor de effectiviteit van de werkwijze. Hubhomes zijn bijvoorbeeld buiten werktijden bereikbaar, kunnen acute opvang bieden wanneer de druk binnen een pleeggezin te hoog wordt, en fungeren als vraagbaak. Deze inzet en beschikbaarheid vragen om een passende vergoeding.

Tegelijkertijd zijn hubhomes geen professionals, en er is een grens aan wat er van hen verwacht kan worden. Ook hebben de hubhomes niet 24/7 pleegkinderen in huis, in tegenstelling tot pleegouders die deze verantwoordelijkheid wel dragen. We zien dat het gesprek over deze balans tussen verantwoordelijkheden, inzet, bereikbaarheid en vergoedingen in Nederland nog loopt. Aangezien de vergoedingen voor de hubhomes een aanzienlijk deel van de kosten zijn, is de uitkomst van dit gesprek bepalend voor hoe Mockingbird wordt uitgerold. Dit thema komt ook aan de orde in het hoofdstuk over doorontwikkeling.

/ 4 Mogelijkheden voor doorontwikkeling

Vanuit de basis die internationaal gelegd is, is de afgelopen jaren een Mockingbird-werkwijze ontwikkeld die passend is bij het Nederlandse systeem. Daar worden nu de eerste ervaringen mee opgedaan. Dat is een proces van uitproberen, ervaringen opdoen, en bijstellen waar dat nodig blijkt. De eerste inzichten in dit onderzoek gaven aanleiding om te kijken welke mogelijkheden voor doorontwikkeling er zijn, die kunnen bijdragen aan een betere balans tussen de kosten en financiële baten. Daarover zijn we in gesprek gegaan met de aanbieders die met Mockingbird werken. In dat gesprek werd de verwachting uitgesproken dat de kosten op termijn omlaag kunnen. Er is een ambitie om Mockingbird aan te bieden tegen dezelfde kosten als reguliere pleegzorg; tegelijkertijd werd erkend dat nog niet duidelijk is hoe dat gerealiseerd moet worden.

Op basis van het gesprek zien we aanknopingspunten waar met sturing op termijn een lager kostenniveau gerealiseerd kan worden. Sturen op de kosten kan echter ook nadelige effecten hebben op de baten. We lichten hieronder de mogelijkheden toe waar we de meeste ruimte zien om de kosten te verlagen, met (naar verwachting) de minste impact op de baten. We merken daarbij graag op dat dit zorgvuldigheid en monitoring vraagt. We staan daarna ook stil bij de kostendrijvers waarvan we op dit moment minder goed kunnen inschatten of vermindering van de inzet mogelijk is zonder ten koste te gaan van de baten.

1. Vergoeding voor het hubhome

Op dit moment hanteert Stichting OP als uitgangspunt een vergoeding van tweemaal de maximale pleegzorgvergoeding. Dit is een aanzienlijk deel van de kosten van Mockingbird; € 20.951 per constellatie per jaar. Daarbij wordt door meerdere aanbieders aangegeven dat deze vergoeding in hun optiek aan de hoge kant is. Ook sommige hubhome-ouders zelf hebben opgemerkt zich ongemakkelijk te voelen bij de hoogte van de vergoeding. Hierbij ging het om startende en/of kleine constellaties. Er is in Nederland nog beperkte ervaring met grotere en langlopende constellaties. Het verlagen van deze vergoeding lijkt dus tot op zekere hoogte mogelijk. Een belangrijke kanttekening hierbij is dat de vergoeding wel in redelijke verhouding moet blijven staan tot de inzet die van hubhomes wordt verwacht. Wat die verhouding precies is, is nog onderwerp van gesprek in de doorontwikkeling van Mockingbird.

Mogelijke omvang kostenverlaging

Er zijn in dit traject twee alternatieve hoogtes van de vergoeding voorgesteld[16]:

- De maximale vrijwilligersvergoeding, à € 2.100 per jaar;
- Eénmaal de maximale pleegzorgvergoeding, à € 10.476 per jaar.

[16] Uiteraard zijn er in de praktijk nog vele variaties mogelijk, bijvoorbeeld 0,5 of 1,5 keer de maximale pleegzorgvergoeding

Gegeven de verwachte inzet lijkt de maximale vrijwilligersvergoeding aan de lage kant. De tweede optie lijkt reëler. Als ervoor gekozen wordt om de vergoeding voor het hubhome te halveren, verlaagt dit de kosten van Mockingbird met ca. € 1,1 miljoen per jaar.

Effecten op kwaliteit en baten

Op basis van de huidige methodiek van Mockingbird en de onderzochte kosten en baten lijkt het goed mogelijk dat de baten met deze verlaging van de vergoeding nog steeds haalbaar zijn.

Alternatieve oplossingsrichting

Een van de gesproken aanbieders gaf aan vanuit de visie op Mockingbird een stevigere rol voor de hubhome-ouders te willen ontwikkelen. Er wordt grote potentie gezien in het voorkomen of verminderen van aanvullende beschikkingen die worden afgegeven naast de pleegzorg, door de inzet van de hubhome-ouders. In dat geval zou het niet passend zijn om de vergoeding te verlagen (mogelijk eerder verhogen).

Deze route kan ook nader verkend worden. Daarbij zien wij de sterke afhankelijkheid van (de kwaliteit van) de hubhome-ouders als mogelijk risico voor de te realiseren baten. Dit vraagt zorgvuldige nadere uitwerking om de kwaliteit te borgen. Daarnaast is deze werkwijze, vanwege de afhankelijkheid van de hubhome-ouders, minder makkelijk opschaalbaar.

2. Activiteitenbudget per constellatie

De hoogte van de activiteitenvergoeding per constellatie is vastgesteld door Stichting OP op € 500 per maand per constellatie. Omdat er in ieder geval maandelijks een bijeenkomst is met alle pleeggezinnen lijkt het reëel om het hubhome een vergoeding te geven voor kosten die gemaakt worden bij bijeenkomsten in het hubhome zelf, voor bijvoorbeeld hapjes en drankjes. Nu wordt daarnaast vaak een deel van het budget opgespaard om eens in de zoveel tijd ook een uitje te bekostigen. Daarbij mag ook verwacht worden dat pleegouders daar een bijdrage aan kunnen leveren, zoals andere pleegouders ook incidenteel een uitje met hun (pleeg)kinderen ondernemen. Het kan daarom overwogen worden om het activiteitenbudget te verlagen. Wanneer het budget verlaagd wordt van € 500 naar € 200 per maand, nemen de kosten voor 105 constellaties af met € 378.000.

Zoals toegelicht onder de aandachtspunten voor schaalbaarheid is wel de vraag of de maandelijkse bijeenkomsten in de toekomst ook altijd bij een hubhome thuis kan; in dat geval kan het (verlaagde) activiteitenbudget mogelijk niet afdoende zijn.

3. Personeelskosten Mockingbirdbegeleiders

Professionals schatten in dat zij 4 tot 5 uur per week extra aan Mockingbird kwijt zijn, als de constellaties eenmaal draaien en de werkwijze bekend is. Aanbieders hebben daarbij aangegeven dat zij ernaar willen streven Mockingbird kostenneutraal in te zetten; dat zou onder meer betekenen dat er géén extra tijdsbesteding is. Tegelijkertijd kon (nog) niet concreet gemaakt hoe dat gerealiseerd zou kunnen worden. De werkwijze kost nu eenmaal tijd; zo is er maandelijks een bijeenkomst van een dagdeel, en die bijeenkomst wordt ook mede voorbereid door de pleegzorgbegeleiders (samen met het hubhome). Ook is er vaak tussentijds contact met het hubhome, en met individuele pleegouders, over de constellatie.

De verwachting is dat tenminste een deel van die tijd op termijn gecompenseerd kan worden doordat er minder individuele begeleiding is. Dit gaat echter alleen op als de Mockingbirdbegeleider ook de pleegzorgbegeleider van het individuele kind is. Dat is wel het streven, maar zal naar verwachting niet altijd lukken. Ook wordt aangegeven dat het huidige aantal uren pleegzorgbegeleiding dat beschikt wordt sterk verschilt tussen regio's, en vaak eerder te krap dan te ruim is. In die uren moeten ook diverse verplichte taken uitgevoerd worden, en enig individueel contact met het pleegkind lijkt wel van belang.

Er is al met al naar verwachting enige, maar beperkte ruimte om de extra tijd voor de Mockingbird-begeleider te compenseren door het verminderen van individuele begeleiding. Ook zien we enige, maar beperkte, mogelijkheden om de extra inzet te verminderen zonder in te boeten op kwaliteit. Er zou dus voor gekozen kunnen worden om hierop te sturen, bijvoorbeeld met als streven om in plaats van 4 tot 5 uur per week, uit te komen op extra inzet van 2 tot 3 uur per week. In dat geval vallen de kosten circa € 750.000 lager uit. Dat vraagt uiteraard wel zorgvuldige sturing, vanuit enerzijds de intentie om zo dicht mogelijk bij kostenneutraal te komen maar anderzijds een reële blik op wat er kan zonder in te boeten op kwaliteit.

Overige kostendrijvers

Op de drie hierboven genoemde punten zien we de grootste mogelijkheden om de kosten te verlagen. Naast deze punten zijn er nog drie andere kostendrijvers. Zo zijn er de andere personeelskosten; van gedragswetenschappers en teamleiders. Zij besteden naar verwachting 1,5u resp. 0,5 uur per week extra aan Mockingbird, bovenop hun reguliere inzet in pleegzorg. De kosten van deze inzet zijn in totaal tussen de € 656.000 en 1,2 miljoen euro per jaar.

Voor deze beide functiegroepen hebben we op basis van de gesprekken geen concrete inschattingen of, en hoeveel, hun inzet verminderd zou kunnen worden. Mede gezien de relatief hoge tarieven lijkt het zinvol om ook hun inzet in de toekomst goed te monitoren, en te onderzoeken of sturing daarop mogelijk is zonder kwaliteitsverlies.

Tot slot zitten in de kosten de licentiekosten van Stichting OP opgenomen. De hoogte daarvan is nog niet definitief vastgesteld. Vooralsnog is de verwachting dat deze rond de € 10.000 euro per 3 constellaties zullen zitten. Deze kostenpost kan de Stichting gedeeltelijk beïnvloeden. Tegelijkertijd geldt ook hier dat er voldoende inzet nodig zal zijn om kwaliteit te borgen, in dit geval in de vorm van onder meer het aanbieden van opleiding en nascholing. Daarbij merken we ook graag op dat deze kostendrijver in omvang relatief beperkt is; het verlagen van de licentiekosten van € 10.000 naar € 8.000 vermindert de totale kosten met € 70.000. De vraag is of dit opweegt tegen het potentiële verlies aan kwaliteit.

/ 5 Conclusies en aanbevelingen

In de hoofdstukken hiervoor hebben we de werkwijze en verandertheorie van Mockingbird toegelicht, en op basis daarvan de verwachte financiële en kwalitatieve kosten en baten inzichtelijk gemaakt. In dit hoofdstuk lichten we de conclusies van het onderzoek toe, en doen we aanbevelingen voor het vervolg.

5.1 Conclusies

Mockingbird draagt bij aan een hoger welzijn van pleegkinderen, hun families en professionals
De werkwijze van Mockingbird, waarin pleegouders en -kinderen elkaar regelmatig ontmoeten in een constellatie met hubhome als centraal punt, levert belangrijke bijdragen aan het welzijn van de betrokken families. Doordat pleegouders meer steun ervaren worden plaatsingen stabieler, wat leidt tot minder breakdowns en minder uitstroom van pleegouders. Pleegkinderen ervaren steun in het contact met de andere (pleeg)kinderen in de constellatie. Professionals voelen zich ontlast en beter in staat om onder meer de veiligheid te borgen, doordat pleegouders ook bij de hubhome te rade kunnen en het onderling contact ook leidt tot informeel toezicht op het welzijn van de kinderen. De werkwijze leidt daarmee aannemelijk tot meer welzijn en stabiliteit bij families én professionals.

Bij implementatie van de huidige werkwijze zijn kosten vooralsnog hoger dan financiële baten
We hebben in het onderzoek gekeken hoe de *structurele* kosten en baten uitpakken als de huidige werkwijze verder geïmplementeerd wordt. Om dat concreet te maken, zijn we uitgegaan van de situatie waarbij we de kosten en baten in kaart brengen voor 2030, als de werkwijze voldoende stabiel uitgerold is, met de aanname dat er tegen die tijd 105 constellaties draaien[17]. Op basis daarvan zien we dat de totale jaarlijkse meerkosten voor 105 constellaties ten opzichte van de reguliere pleegzorg tussen de € 5,5 en € 6,1 miljoen euro zijn. Belangrijke kostenposten zijn de vergoedingen voor de hubhomes en de activiteitenvergoeding. De financiële baten van de inzet van één jaar Mockingbird ten opzichte van de reguliere pleegzorg komt uit tussen € 2,5 en € 3,5 miljoen euro. Een deel van die baten vallen in latere jaren, en niet alle baten vallen binnen het jeugdzorgdomein of binnen de gemeente. De grootste financiële baten zitten in het voorkomen van breakdowns en de afname van de behoefte aan deeltijdpleegzorg. Per saldo resteert bij landelijke opschaling op basis van deze eerste businesscase dus een netto investering van circa € 2 tot € 3,6 miljoen per jaar.

Door sturing kunnen kosten en baten beter met elkaar in lijn gebracht worden
We zien dat de werkwijze veel kwalitatieve baten kent, maar ook dat de kosten in de huidige inrichting hoog zijn ten opzichte van de financiële baten. We hebben daarom in het onderzoek ook mogelijkheden verkend om kosten en baten beter met elkaar in balans te brengen. Met name in de vergoeding voor de hubhome-ouders, het activiteitenbudget en de extra inzet van

[17] Dit ijkpunt is vooral bedoeld om de stabiele situatie te veronderstellen. Aangezien we de inflatie niet kunnen voorspellen, zijn de kosten en baten gebaseerd op prijspeil 2024. Daar waar de cijfers van 2024 (nog) niet beschikbaar zijn, benoemen we dit expliciet.

pleegzorgbegeleiders zien we ruimte om te sturen op kosten, zonder teveel in te boeten op kwaliteit. Deze drie elementen samen kunnen potentieel tot zo'n € 2,2 miljoen aan lagere kosten leiden.

Daarnaast is gesuggereerd dat er aanvullende financiële baten mogelijk zijn, met name wanneer er minder aanvullende jeugdzorg hoeft worden ingezet. Dit vraagt echter een stevig beroep op de hubhome-ouders. De vraag is of zij hier altijd toe in staat zullen zijn, of hier toe bereid zijn. Het is de moeite waard om dit nader te onderzoeken. Daarbij merken we graag op dat dit in samenhang met het vraagstuk van de hubhomevergoeding bezien moet worden: als er veel en stevige inzet gevraagd wordt van de hubhome-ouders, is mogelijk eerder een verhoging van de vergoeding dan een verlaging op zijn plaats.

Tegenover deze investeringen staan aanzienlijke en langdurige, maatschappelijke baten
Ook met sturing verwachten we dat de kosten nog licht hoger blijven dan financiële baten. Daar staan baten tegenover die ofwel kwalitatief van aard (en daardoor niet goed in euro's uit te drukken) zijn, zoals verhoogd welzijn, ofwel waarbij kwantificering dermate veel onzekerheden met zich mee brengt dat dat (zeker in dit stadium) niet goed te doen is. Zo is het waarschijnlijk dat stabielere plaatsingen en verhoogd welzijn op termijn bijdragen aan een succesvolle onderwijsloopbaan en baankansen, en aan een betere mentale gezondheid (en dus lager beroep op psychische zorg). Dat zijn baten die weliswaar met onzekerheid omgeven zijn en vaak ook niet bij gemeenten zullen vallen, maar wel van belang zijn om mee te wegen.

5.2 Aanbevelingen

Deze eerste maatschappelijke businesscase laat zien dat Mockingbird belangrijke maatschappelijke baten oplevert, bijvoorbeeld voor het welzijn van pleeggezinnen en professionals, maar dat er op basis van de huidige werkwijze wel nog een disbalans is tussen de kosten en baten. We adviseren daarom de volgende punten.

- **Houd kwalitatieve en langetermijnbaten in het oog** bij verdere besluitvorming. Voor veel interventies in het publieke domein geldt uiteindelijk dat het vergroten van welzijn het belangrijkste doel is. Welzijn is een waardevol doel maar laat zich moeilijk vertalen naar geld.
- **Stuur in de doorontwikkeling op de belangrijkste kostendrijvers**, om de kosten beter in lijn met de baten te brengen. Hou daarbij aandacht voor **hoe de kosten samenhangen met de baten**, om te voorkomen dat ook de baten evenredig lager uitpakken. We zien mogelijkheden daarvoor; die hebben we in het hoofdstuk over de ontwikkeling toegelicht.
- Overweeg daarbij ook om **verschillende varianten** uit te proberen, bijvoorbeeld waar het gaat om wat er van het hubhome gevraagd wordt en de vergoeding die zij krijgen.
- Denk na over **monitoring** die nu ingericht kan worden, om over enkele jaren de kosten en baten beter in kaart te kunnen brengen. Startpunt voor het bepalen van de indicatoren kunnen de datapunten en inschattingen zijn die in dit onderzoek gebruikt zijn. Het gaat dan bijvoorbeeld om:
  - breakdowns bij zowel Mockingbird- als reguliere plaatsingen (percentages, leeftijden, vervolgzorg in het eerste jaar en vervolgzorg in latere jaren);
  - inzet van aanvullende beschikkingen die voorkomen kan worden;
  - extra inzet door begeleiders, gedragswetenschappers en teamleiders;
  - effecten op medewerkerstevredenheid en ervaren werkdruk;
  - ervaringen van pleegkinderen over contactmomenten met broertjes/zusjes en andere pleegkinderen.

- En **zet waar mogelijk in op (wetenschappelijk) longitudinaal onderzoek** om de langetermijneffecten van Mockingbird op pleegkinderen en -ouders in kaart te brengen. Hiermee kan meer zicht worden gecreëerd op de effecten van Mockingbird op onderwijsresultaten en arbeidsparticipatie, mentaal welzijn en zelfstandigheid.

5.3 Tot slot

In dit onderzoek hebben we de vraag beantwoord wat de kosten en baten van Mockingbird zijn in vergelijking met de reguliere werkwijze in de pleegzorg. Het startpunt voor de verandertheorie was daarmee wat er gebeurt als de kinderen die nu al in pleegzorg terecht komen, straks met hun pleegouders opgenomen worden in een Mockingbird-constellatie.

Welke kinderen in pleegzorg geplaatst worden is echter niet per se een vaststaand en stabiel gegeven. Er wordt breed ingezet op het terugdringen van uithuisplaatsingen, en áls dat dan toch nodig is, het “zo thuis mogelijk” opvangen van kinderen. Dat betekent ook dat er een beweging is om kinderen en jongeren die eerder residentieel of in een gezinshuis werden opgevangen, nu in plaats daarvan in pleegzorg op te vangen. Dat maakt het belang van goede ondersteuning nog groter: enerzijds omdat het nog belangrijker wordt om pleegouders te behouden groter, en anderzijds omdat deze ontwikkeling het risico op breakdowns vergroot.

Aanbieders geven aan dat dit nu al gebeurt; en dat het percentage breakdowns dat wij nu als uitgangspositie hanteren (gebaseerd op de cijfers van 2023), in de huidige situatie een onderschatting is. Dat zou betekenen dat de baten van Mockingbird in de toekomst anders uit kunnen vallen; het voorkomen van breakdowns is in financieel opzicht het belangrijkste effect. Anderzijds wordt gesteld dat er met Mockingbird ook kinderen in pleegzorg geplaatst zouden kunnen worden, die nu bijvoorbeeld in een gezinshuis geplaatst worden. Dat zou enerzijds betekenen dat de kosten in de basis omlaag gaan (omdat de kosten van pleegzorg lager zijn dan van een gezinshuis), maar tegelijkertijd ook dat het risico op breakdowns weer groter wordt; de belangrijkste baten worden dus ook lager. Hoe dit tegen elkaar afgewogen moet worden, hebben we in dit traject niet onderzocht.